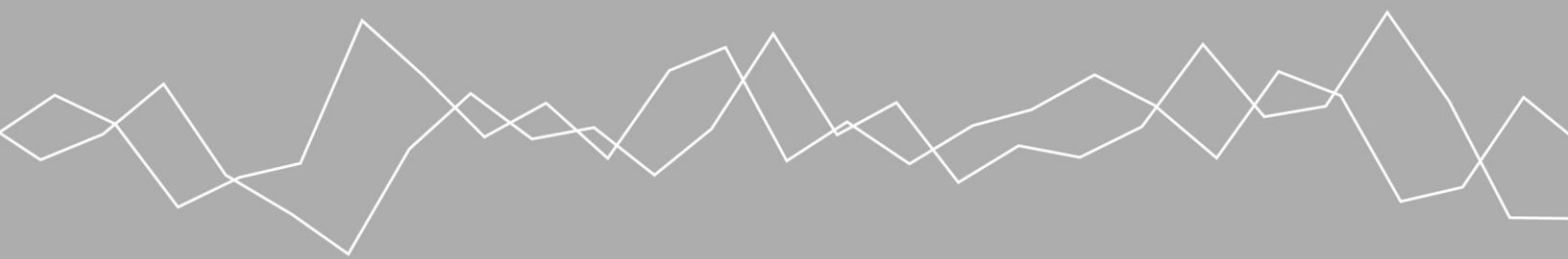

Alleen maar lof?

seo economisch onderzoek

Amsterdam, oktober 2016
In opdracht van de Onderwijscoöperatie

Alleen maar lof?

Procesevaluatie LerarenOntwikkelfonds

Emina van den Berg
Arjan Heyma
Mark Imandt
Lieke Megens

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winst-oogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2016-83

ISBN 978-90-6733-849-3

Copyright © 2017 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

Op basis van deze evaluatie kan worden geconcludeerd dat het LerarenOntwikkelfonds (LOF) procesmatig goed verloopt. Toch zijn er mogelijkheden om nog beter aan te sluiten bij de behoeften van leraren.

In het voorjaar van 2016 is een enquête gehouden onder leraren die in de eerste tranche (januari 2016) of de tweede tranche (april 2016) een LOF-aanvraag hebben ingediend. Doel van de enquête is om zicht te krijgen op hoe leraren het LOF ervaren en beoordelen, van informatievoorziening tot aan uitvoering. Daarmee zouden mogelijke verbeter- en ontwikkelpunten naar boven kunnen komen. Sluitstuk van deze procesevaluatie was een verdiepende groepssessie met LOF-leraren, waarin gereflecteerd is op de uitkomsten van de enquête en aanvullingen zijn verzameld.

Van de in totaal 270 aanvragers (zowel van goedgekeurde als afgekeurde voorstellen) hebben 110 leraren de enquête ingevuld. Aan de verdiepende groepssessie hebben tien leraren deelgenomen. Op basis van beide bronnen kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

Bekendheid met het LOF

Leraren horen vooral over LOF via de school waar zij werkzaam zijn. Het is vaak de directie of de leidinggevende die er iets over meldt. Voor nadere informatie worden vaak de website van het LOF en die van de Onderwijscoöperatie geraadpleegd. De informatievoorziening wordt door leraren beoordeeld als goed, maar er zijn ook mogelijkheden voor verbeteringen. Eén van de mogelijke verbeteringen betreft het duidelijker communiceren dat het LOF alleen *tijd* faciliteert voor leraren om aan hun project te werken. Ook hebben leraren duidelijk behoefte aan meer gespecificeerde informatie over de criteria waarmee aanvragen beoordeeld worden, die bovendien gemakkelijker kan worden gevonden.

Het LOF heeft tot dusver voornamelijk aantrekkingskracht op leraren in het voortgezet onderwijs: 70 procent van de aanvragers komt uit die onderwijssector. Waarom het primair onderwijs achterblijft is niet precies duidelijk. Wel zijn er door leraren suggesties aangedragen om de bekendheid van LOF in het primair onderwijs te vergroten. De Onderwijscoöperatie zou zelf meer kunnen doen op het gebied van informatievoorziening in het primair onderwijs. Uit de enquête blijkt namelijk dat geen van de leraren uit het primair onderwijs in contact komt met LOF via de Onderwijscoöperatie. Gericht scholen mailen over LOF is een mogelijkheid. Een andere suggestie die is gedaan is het benutten van de pabo's. Zij kunnen studenten makkelijk informeren over LOF op het moment dat ze op het punt staan af te studeren. Ook blijken de posters over LOF die de Onderwijscoöperatie op basisscholen verspreid goed hun werk te doen. Die zouden dus verspreid moeten blijven worden.

Aanvraagprocedure

Leraren met een afgekeurd voorstel geven aan meer moeite te hebben met het doen van een aanvraag dan leraren met een goedgekeurd voorstel. Met name de begroting en de bijdrage van het project aan innovatie en ontwikkeling van de beroepsgroep worden moeilijk gevonden. Met betrekking tot de aanvraag worden door leraren dan ook een aantal suggesties tot verbetering gedaan.

Allereerst wordt er gevraagd om een digitaal begrotingsinstrument dat op dat aspect meer richtlijnen geeft. Daarnaast wordt ook de wens aangedragen om leraren meer te coachen bij het schrijven van hun voorstel. Ze hebben vaak goede ideeën, maar vinden het moeilijk om die goed op papier te krijgen.

De aanvragers laten het er na afkeuring vaak niet bij zitten. Op basis van de enquête is vastgesteld dat 60 procent een herhaalde aanvraag indient waarbij ze dikwijls hulp vanuit LOF ontvangen. Ze benutten daarbij de toelichting die het LOF heeft gegeven bij de afwijzing, of ontvangen hulp op een directe manier in de vorm van een coach of een bijeenkomst voor afgekeurde aanvragen. Wel wordt door leraren gesteld dat de toelichting bij een afwijzing door LOF beter en inhoudelijker kan.

Begeleiding vanuit LOF

Leraren worden het eerste jaar begeleid door het LOF met behulp van verschillende begeleidingsvormen. Die bestaan uit drie verplichte Lerarenlabs, facultatieve Open Lerarenlabs en een coach. De algehele begeleiding vanuit LOF wordt als goed ervaren. Uitgedrukt in een rapportcijfer geven LOF-leraren daarvoor gemiddeld een zeven.

Meer specifiek worden door leraren verbeterpunten aangeven over de invulling en vormgeving van de Lerarenlabs. De leraren zijn van mening dat de expeditiegroepen die daarvoor zijn gevormd, beter gematcht kunnen worden. Eén van de suggesties is om dat te doen op inhoudelijke basis in plaats van op basis van regio's. Leraren zelf groepen laten vormen of het aan elkaar koppelen van ervaren en minder ervaren leraren is een andere suggestie om tot een betere match te komen. Andere aspecten van de Lerarenlabs waar leraren verbetermogelijkheden zien, zijn de locatie en de duur van de Lerarenlabs. De locaties die tot nu toe zijn gekozen liggen overwegend in het noorden van het land. Voor degenen die uit het zuiden komen is dat steeds een eind reizen. Met betrekking tot de duur is naar voren gekomen dat het middagprogramma vrij lang is in verhouding tot het ochtendprogramma. Een middagpauze inbouwen of het verkorten van het middagprogramma zou een oplossing bieden. Daarnaast geeft een aantal leraren aan dat de coaching niet altijd even goed aansluit bij de leerbehoeften. Differentiatie in de begeleiding door af te stemmen in welke mate er behoefte is aan coaching, zou dit kunnen verbeteren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 De aanvraag	3
2.1 Bekendheid van het LOF.....	3
2.2 Aanvraagprocedure	5
2.3 Aantrekkingskracht van LOF	8
2.4 Conclusie.....	10
3 Begeleiding door het LOF	13
3.1 Beoordeling van de verschillende begeleidingsvormen	13
3.2 Conclusie.....	17
4 Conclusie en aanbevelingen voor een nog beter LOF	19
Bijlage A Open antwoorden bij de beoordeling van de informatievoorziening	23
Bijlage B Open antwoorden bij de beoordeling van de aanvraagprocedure	25
Bijlage C Open antwoorden bij de beoordeling van Lerarenlab A	27
Bijlage D Open antwoorden bij de beoordeling van Lerarenlab B	33
Bijlage E Open antwoorden bij de beoordeling van de coach	35
Bijlage F Vragenlijsten	37

1 Inleiding

Het LerarenOntwikkelfonds is er voor en door leraren. Maar hoe ervaren leraren dat zelf? Om zicht te krijgen op mogelijke verbeter- en ontwikkelpunten zijn leraren ondervraagd over hun ervaringen met het LOF.

Het LerarenOntwikkelfonds

Zo min mogelijk top-down vernieuwingen in het onderwijs. Dat is het motto van het LerarenOntwikkelfonds (LOF), dat kan worden gezien als een opschaling van Onderwijs Pioniers. Het LOF biedt leraren in het primair en voortgezet onderwijs de mogelijkheid om het onderwijs te verbeteren met eigen vernieuwende ideeën (bottom-up). Het doel van LOF is tweeledig. Enerzijds leiden de projecten direct tot innovatie. Anderzijds draagt LOF bij aan cultuurverandering en professionalisering, waardoor leraren zich individueel en als beroepsgroep ontwikkelen tot zelfstandige professionals, die onderzoekend te werk gaan, met anderen binnen en buiten hun school leren en het onderwijs zo continu door ontwikkelen. Om dat doel te realiseren gaan leraren aan de slag met hun idee, waarbij zij financiële en procesmatige ondersteuning ontvangen vanuit het LOF. Ze worden geholpen met het uitwerken van hun idee in een concreet project (vooraf), het gemotiveerd blijven voor het uitvoeren van het project en het uitwisselen van kennis met andere leraren. Met behulp van een financiële tegemoetkoming worden ze vervangen in een deel van hun lesgevende taken om tijd te hebben voor hun project.

Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

De Onderwijscoöperatie heeft behoefte aan een inventarisatie van de ervaringen van leraren met LOF. Daarmee kan inzicht worden verkregen hoe LOF verder te ontwikkelen en te verbeteren. Daartoe heeft SEO Economisch Onderzoek een procesevaluatie opgezet, die zicht geeft op de volgende drie aspecten:

1. Aanvraagprocedure/ontwikkeling LOF-voorstel: hoe komen leraren in aanraking met het LOF, hoe wordt de aanvraagprocedure door leraren beleefd, hoe bevalt de geboden ondersteuning en wat is hiervan het resultaat, gedefinieerd als het type leraren en type projecten dat het LOF aantrekt?
2. Begeleiding: hoe worden de verschillende interventies (zoals de Lerarenlabs en de coach) binnen het LOF door de deelnemende leraren ervaren en beoordeeld?
3. Uitvoering: welke succes- en faalfactoren identificeren leraren tijdens het uitvoeren van hun project? Welke tips kunnen zij hierover geven aan anderen?

De antwoorden op deze vragen vormen de basis voor mogelijke verbeteringen van het LOF op basis van percepties van deelnemende leraren. Deze procesevaluatie is uitdrukkelijk *niet* gericht op het vaststellen van effecten van het LOF. Daarvoor is het namelijk nog te vroeg. Effecten op de professionele houding van deelnemende leraren of de scholen van deze leraren treden pas op langere termijn op. Bovendien vergt een effectstudie een ander type onderzoek.

Onderzoeksmethode

De onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van pragmatische bevraging van deelnemers aan LOF. Deze bevraging vindt op twee manieren plaats:

1. Een breed verkennende enquête onder alle leraren met een goedgekeurde of afgekeurde aanvraag binnen de eerste twee cohorten van LOF;
2. Een verdiepende groepsessie met een subgroep van leraren met een goedgekeurde aanvraag.

Leeswijzer

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van een procesevaluatie van het LOF. De leraren die hierin centraal staan, hebben een aanvraag ingediend in de eerste tranche (januari 2016) of de tweede tranche (april 2016) van het LOF. Dit betreft in totaal 270 leraren (107 tranche 1 en 163 tranche 2). Alle 270 aanvragers zijn uitgenodigd om deel te nemen aan de procesenquête, die rekening hield met het feit dat hun aanvraag goedgekeurd (33 procent) dan wel afgekeurd (67 procent) was. De enquête heeft 2,5 weken open gestaan, van 25 mei tot en met 13 juni 2016. 110 leraren hebben de enquête ingevuld. Dit betreft een responspercentage van 41 procent. Verhoudingsgewijs hebben meer leraren met een goedgekeurde aanvraag meegedaan (53 procent), dan leraren met een afgekeurde aanvraag (35 procent). De verdiepende groepsessie heeft op 8 september 2016 plaatsgevonden en daaraan hebben tien LOF-leraren deelgenomen.

De rapportage is als volgt ingedeeld. In Hoofdstuk 2 komen alle aspecten die te maken hebben met de aanvraag aan bod. Vervolgens biedt Hoofdstuk 3 zicht op de verschillende begeleidingsvormen vanuit LOF. Hoofdstuk 4 ten slotte trekt conclusies en doet aanbevelingen om LOF verder te verbeteren.

2 De aanvraag

De informatievoorziening over LOF en de aanvraagprocedure worden door de betrokken leraren als goed beoordeeld en leiden tot een slagingspercentage van gemiddeld één op drie. Desondanks zijn er verbeterpunten mogelijk zoals het verduidelijken van de beoordelingscriteria.

Zonder aanvraag geen LOF. Startpunt van leraren is het indienen van een aanvraag. Hoe raken leraren bekend met LOF en hoe verloopt hun aanvraag? Waar mogelijk en relevant wordt bij het beantwoorden van deze vragen verschil gemaakt tussen goedgekeurde en afgekeurde aanvragen en tussen primair en voortgezet onderwijs.

2.1 Bekendheid van het LOF

Eerste informatiebron van LOF

Aan leraren die een LOF-aanvraag hebben ingediend is de vraag voorgelegd hoe ze bekend zijn geraakt met het LOF. Bijna de helft van alle leraren (46 procent) komt in contact met het LOF via hun eigen school of schoolbestuur. Ongeveer een kwart (23 procent) hoort voor het eerst over LOF via collega's. Op nummer drie staat de Onderwijscoöperatie als eerste informatiebron. De overige informatiebronnen zijn weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 De meeste leraren komen in contact met LOF via hun eigen school

Eerste bron van LOF	Totaal	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	Verskil po/vo
School / schoolbestuur	46%	54%	43%	n.s.
Collega's	23%	11%	27%	n.s.
Onderwijscoöperatie	14%	0%	19%	*
DUO	1%	0%	1%	n.s.
Ministerie van OCW	1%	0%	1%	n.s.
Poster op school	6%	14%	4%	n.s.
Krant	3%	0%	4%	n.s.
Sociale media	7%	7%	7%	n.s.
Internet	4%	0%	5%	n.s.
Magazine	8%	11%	8%	n.s.
Nieuwsbrief	1%	0%	1%	n.s.
Anders	9%	18%	5%	*
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	102	28	74	

De percentages in deze tabel tellen niet op tot 100%, omdat er meer dan één antwoord kon worden gegeven. n.s. = niet significant; *=significant op 5%-niveau; **=significant op 1%-niveau

In het voortgezet onderwijs worden leraren relatief vaker geïnformeerd over LOF via collega's (27 procent in het vo ten opzichte van 11 procent in het po) en de Onderwijscoöperatie (19 procent in vo ten opzichte van 0 procent in po). Leraren in het primair onderwijs komen relatief juist vaker in contact met het LOF via de school zelf (54 procent in po ten opzichte van 43 procent in vo) en via posters op school (14 procent in po ten opzichte van 4 procent in vo). De verschillen tussen sectoren zijn echter alleen statistisch significant bij de informatiebronnen Onderwijscoöperatie en

‘Anders’. Onder de categorie ‘Anders’ is door leraren in het primair onderwijs ingevuld: ‘via een ouder die mij helpt’, ‘via de extern begeleider’, ‘via een postinitiële hbo-opleiding’, ‘via een externe onderwijsadviseur’ en ‘via mijn vrouw’. In het voortgezet onderwijs kwamen daar de Dag van de Leraar, Jong NVON conferentie, expertnetwerk en een leergemeenschap van de Universiteit Utrecht naar voren.

Nadere informatie over LOF

Nadere informatie over LOF wordt vooral ingewonnen via de website van LOF (www.lerarenontwikkelfonds.nl) en de Onderwijscoöperatie, zie Tabel 2.2. Dit zijn ook de meest verwachte bronnen om te raadplegen, omdat daar de meeste informatie over LOF te vinden is. Een ruime tien procent van de leraren geeft aan nadere informatie te hebben ingewonnen via het aanvraagontwikkellab van LOF. Dit is een bijeenkomst gefaciliteerd door het LOF, waar leraren ondersteuning kunnen krijgen bij het indienen van een aanvraag. In paragraaf 2.2 wordt uitgebreider stilgestaan bij het aanvraagontwikkellab. Opvallend is dat er naar verhouding meer leraren uit het voortgezet onderwijs naar het aanvraagontwikkellab komen dan uit het primair onderwijs (11 procent in vo ten opzichte van 4 procent in po). Leraren uit het primair onderwijs verkrijgen daarentegen juist meer informatie via het ministerie van OCW (18 procent in po ten opzichte van 1 procent in vo). Voor deze en ook de overige informatiebronnen geldt echter dat de verschillen tussen primair en voortgezet onderwijs statistisch niet significant zijn door het beperkte aantal leraren dat de enquête heeft ingevuld.

Tabel 2.2 Website LOF en Onderwijscoöperatie meest benut voor nadere informatie over LOF

Bron nadere info over LOF	Totaal	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	Vershil po/vo
Website LOF	75%	82%	77%	n.s.
Onderwijscoöperatie	30%	25%	32%	n.s.
Collega's	19%	14%	20%	n.s.
Aanvraagontwikkellab van LOF	11%	4%	11%	n.s.
Ministerie van OCW	1%	18%	9%	n.s.
Anders	9%	11%	5%	n.s.
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>102</i>	<i>28</i>	<i>74</i>	

De percentages in deze tabel tellen niet op tot 100%, omdat er meer dan één antwoord kon worden gegeven. n.s. = niet significant; *=significant op 5%-niveau; **=significant op 1%-niveau

Beschikbaarheid van informatie over LOF

De informatievoorziening omtrent het LOF kan als goed worden bestempeld. Driekwart van alle leraren vond het (heel) makkelijk om aan informatie te komen en slechts zes procent (heel) moeilijk, zie Tabel 2.3. Het merendeel miste ook geen informatie (67 procent). De leraren die informatie misten, gaven voornamelijk aan dat de criteria van LOF niet helemaal duidelijk waren en dat onduidelijk was hoe de aanvraag onderbouwd moest worden.

Het oordeel van leraren over de beschikbaarheid van informatie over het LOF verschilt niet tussen het primair en voortgezet onderwijs. Wel is hierover een verschil in mening tussen leraren met afgekeurde en goedgekeurde voorstellen. Bijna 90 procent van de leraren met een goedgekeurd voorstel vindt de informatie (heel) makkelijk vindbaar. Onder de leraren met een afgekeurde voorstel is dat aandeel een stuk lager, namelijk 32 procent. Dit verschil is statistisch significant. Ook bestaat er een fors verschil tussen het aandeel dat helemaal geen informatie miste. Bij de goedgekeurden is dat 43 procent, bij de afgekeurden 15 procent. Ook dit verschil is statistisch significant.

Tabel 2.3 Informatie over LOF is goed vindbaar en redelijk volledig

	Totaal	Afgekeurde Aanvragers	Goedgekeurde Aanvragers	Verskil afgekeurd/ goedgekeurd
Vinden van informatie				
(Heel) moeilijk	5%	8%	2%	**
Noch moeilijk, noch makkelijk	21%	30%	9%	**
(Heel) makkelijk	74%	32%	89%	**
Missen van informatie				
1 = Ja, zeer zeker	7%	8%	6%	**
2	7%	12%	0%	**
3	19%	28%	6%	**
4	40%	37%	45%	**
5 = Nee, helemaal niet	27%	15%	43%	**
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>107</i>	<i>60</i>	<i>47</i>	

n.s. = niet significant; * = significant op 5%-niveau; ** = significant op 1%-niveau

2.2 Aanvraagprocedure

Aanvraagontwikkellab

Het LOF biedt ondersteuning aan leraren bij het indienen van een aanvraag in de vorm van een aanvraagontwikkellab. Tijdens het aanvraagontwikkellab kunnen leraren onder andere geholpen worden met het concretiseren van hun idee in een project of het scherper krijgen van de criteria waaraan een aanvraag dient te voldoen.

Van de leraren die de enquête hebben ingevuld, geven 35 leraren aan gebruik te hebben gemaakt van het aanvraagontwikkellab. Dit betreft voornamelijk afgekeurde aanvragers (74 procent) en leraren uit het primair onderwijs (83 procent). Het is niet geheel duidelijk of de afgekeurden ook daadwerkelijk het aanvraagontwikkellab hebben bijgewoond. In de open antwoorden over dit onderdeel beschrijven sommige leraren in plaats daarvan aspecten van het Lerarenlab, waar ook bijeenkomsten waren voor afgekeurde aanvragen. Bij dit onderdeel is daarom enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de bevindingen.

Het aanvraagontwikkellab heeft voor 82 procent van de leraren toegevoegde waarde gehad voor het indienen van een LOF-voorstel. Bij een kwart daarvan heeft het heel erg geholpen, doordat zij een veel duidelijker beeld kregen van waarop ze moeten focussen in hun aanvraag. Het sparren met elkaar, de duidelijke feedback en de ondersteuning van de coaches tijdens het aanvraagontwikkellab worden erg gewaardeerd en leveren waardevolle tips op. Voor 18 procent heeft het aanvraagontwikkellab helemaal niet geholpen bij het indienen van een LOF-voorstel. Zij gaven de volgende redenen aan:

“Alleen een algemeen verhaal, dat stond ook op de site.”

“Het telefoongesprek voorafgaand aan het lab was zo goed. Er werd uitgebreid de tijd genomen en goede tips gegeven. Daarna had het Lab niets meer toe te voegen.”

“Maakte duidelijk dat de aanvraag geen schijn van kans had.”

Tabel 2.4 Merendeel profiteert van aanvraagontwikkelab

Mate waarin het aanvraagontwikkelab heeft geholpen bij het indienen van een LOF-voorstel	
1 = Helemaal niet geholpen	18%
2	18%
3	20%
4	26%
5 = Heel erg geholpen	18%
Gemiddeld cijfer op 5-puntschaal	3,1
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>34</i>

Via de enquête zijn twee suggesties voor verbetering van het aanvraagontwikkelab aangedragen:

“Als aanvragen geen kans hebben, geef dat dan aan.”

“Soort van persoonlijk spreekuur om vragen te stellen. Niet voor kritiek maar vragen naar mogelijkheden en haalbaarheid aanvraag.”

Oordeel over het aanvraagformulier van LOF

Het aanvraagformulier van LOF bestaat uit een aantal verschillende onderdelen waarop het voorstel beoordeeld wordt. Die onderdelen staan genoemd in Tabel 2.5. De begroting wordt door de aanvragers het moeilijkst gevonden. Ongeveer twee derde van de leraren met een goedgekeurd voorstel vond dit onderdeel moeilijk tot zeer moeilijk om in te vullen. Onder leraren met een afgekeurde aanvraag is dat 38 procent. Uit de verdiepende groepsessie met LOF-leraren kwam naar voren dat het niet voor iedereen duidelijk was waar de begroting precies aan moest voldoen. Het ontwikkelen van een digitale begrotingstool zou hier een oplossing voor kunnen bieden. Een leraar gaf in de enquête het volgende aan met betrekking tot de begroting:

“Bij het invullen van mijn eerste aanvraag wist ik niet goed wat de eisen waren op financieel vlak. Dit stond nergens beschreven. Pas bij mijn tweede aanvraag kwam een filmpje online met uitleg over de aanvraag en een aantal tips.”

Tabel 2.5 Leraren met een afgekeurd voorstel hebben meer moeite met invullen van het aanvraagformulier dan leraren met een goedgekeurd voorstel

% (zeer) moeilijk in te vullen	Afgekeurde Aanvraag	Goedgekeurde aanvraag	Vershil afgekeurd/ goedgekeurd
Beschrijven van het initiatief	19%	2%	*
Bijdrage van het initiatief aan ontwikkeling en innovatie	38%	4%	**
Bijdrage van het initiatief aan versterking van het leerproces en de beroepsgroep	36%	6%	**
Begroting	43%	64%	n.s.
Begeleiden en netwerken	21%	13%	*
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>60</i>	<i>47</i>	

n.s. = niet significant; *=significant op 5%-niveau; **=significant op 1%-niveau

Leraren met een afgekeurde aanvraag hebben ook duidelijk meer moeite met de overige onderdelen uit het aanvraagformulier dan de leraren met een goedgekeurde aanvraag. Met name het aantonen van de bijdrage van hun idee aan ontwikkeling en innovatie en aan versterking van het leerproces

en de beroepsgroep vonden zij moeilijker. Omdat leraren met een afgekeurde aanvraag geen onderdeel uitmaakten van de verdiepende groepsessie, is niet duidelijk geworden wat zij precies moeilijk vonden.

Ondersteuning bij een herhaalde LOF-aanvraag

Twee op de drie LOF-aanvragen uit de eerste en tweede tranche zijn afgekeurd. 63 procent van de leraren met een afgekeurde aanvraag vindt het duidelijk waarom hun aanvraag is afgekeurd, 37 procent vindt dat niet duidelijk. De onduidelijkheid is volgens hen vooral het gevolg van een erg korte en vage toelichting bij de afwijzing. Het blijft volgens enkelen vaak bij een toelichting op welke onderdelen uit het formulier de aanvraag is afgekeurd, terwijl leraren juist behoefte hebben aan een inhoudelijke onderbouwing van de afwijzing. Ook zou er duidelijker kunnen worden aangegeven dat een voorstel is afgekeurd omdat een ander, soortgelijk voorstel al gehonoreerd is.

Na een afgekeurde aanvraag houdt LOF niet gelijk voor alle leraren op. Relatief veel leraren doen opnieuw een poging om mee te doen. Van de 70 leraren met een afgekeurde aanvraag die de enquête hebben ingevuld, hebben er 45 opnieuw een aanvraag ingediend. Dat is 60 procent. Zeven daarvan zijn goedgekeurd in de tweede tranche, de overige 38 zijn ingediend voor de derde tranche waarvan de uitslag nog niet bekend was ten tijde van het invullen van de enquête.

De toelichting die leraren vanuit het LOF hebben gekregen bij hun afwijzing, heeft voor een kleine meerderheid (54 procent) erg tot heel erg geholpen bij het opnieuw indienen van een voorstel. Bij 11 procent heeft de toelichting helemaal niet geholpen. In de groepsessie kwam naar voren dat een toelichting bij de beoordeling niet alleen nuttig kan zijn voor de leraren met een afgekeurde aanvraag die van plan zijn om opnieuw een aanvraag in te dienen, maar ook voor de leraren met een goedgekeurde aanvraag om te weten wat de jury precies in hun plan zag.

Tabel 2.6 Toelichting bij afwijzing is nuttig voor nieuwe aanvraag

Toelichting bij eerdere afwijzing geholpen bij indienen nieuwe aanvraag?	
1= Nee, helemaal niet geholpen	11%
2	17%
3	18%
4	28%
5 = Ja, heel erg geholpen	26%
Gemiddeld cijfer op 5-puntschaal	3,4
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>45</i>

Naast de toelichting bij de afwijzing, hebben bijna alle leraren (91 procent) ook hulp gekregen in de vorm van een coach of via een bijeenkomst voor leraren met een afgekeurde aanvraag vanuit LOF bij het opnieuw indienen van een voorstel. Een leraar gaf via de enquête hierover het volgende aan:

“... de tips die ik kreeg bij mijn afwijzing waren best handig geweest als ik die vóór het indienen had gekregen.”

Suggesties die leraren hebben gedaan voor het verbeteren van de ondersteuning bij een herhaalde aanvraag, hebben onder andere te maken met het beter benutten van de rol die de coach zou kunnen spelen (zie Bijlage B voor alle individuele antwoorden). Een voorbeeld daarvan is:

“Coach gaf aan geen inhoudelijke feedback te kunnen geven, omdat hij daarmee op de stoel van de jury ging zitten. Juist de inhoudelijke feedback zou prettig geweest zijn. Om dit te ondervangen zou een jurylid ingezet kunnen worden. Coach heeft toegezegd inhoudelijk te reageren op het aangepast voorstel, maar gaf later aan hier geen tijd voor te hebben. Advies is: faciliteer de coaches zodanig dat ze voldoende tijd hebben en op vaste momenten beschikbaar zijn, zodat hun werk beter planbaar is.”

Afgekeurd en geen nieuw voorstel

In totaal 17 leraren met een afgekeurd voorstel uit de eerste en tweede tranche hebben vooralsnog geen nieuw voorstel ingediend. Twaalf van de 17 gaan dat ook in de toekomst niet doen, vanwege onder andere het ontbreken van motivatie, tijd en of teleurstelling over de beoordelingsprocedure. Zij gaan wel buiten LOF om door met hun innovatieve plan. Zeven zijn reeds bezig met de uitvoering daarvan, de anderen gaan dat nog doen. De resterende vijf van de twaalf leraren zijn wel van plan om een nieuwe aanvraag in te dienen. Wanneer ze dat van plan zijn is niet gevraagd.

2.3 Aantrekkingskracht van LOF

Aantal aanvragers

In de eerste en tweede tranche van LOF zijn in totaal 270 aanvragen ingediend, zie Tabel 2.7. Zeven op de tien aanvragen zijn gedaan door leraren uit het voortgezet onderwijs. Dit geldt voor beide tranches. Dit roept de vraag op of het LOF minder bekend is in het primair onderwijs en hoe daar eventueel op ingespeeld kan worden. Vanuit de verdiepende groepsessie zijn hiertoe een aantal mogelijkheden aangedragen. Op basis van de enquête is naar voren gekomen dat de LOF-posters hun werk doen in het primair onderwijs. Deze posters moeten vooral verspreid blijven worden onder scholen. Een andere suggestie is om de pabo's in te zetten. Zij kunnen hun studenten inlichten over LOF, bijvoorbeeld in het laatste studiejaar. Nog een andere suggestie is om het ministerie hier een rol in te geven. Bij de Lerarenbeurs gebeurt dat bijvoorbeeld ook. Maar er zijn ook leraren die aangeven dat het gewoon even tijd nodig heeft. De olievlek verspreidt zich vanzelf.

Gemiddeld één op de drie aanvragen is gehonoreerd door de lerarenjury. Het succes van de aanvragers was iets hoger in de eerste tranche dan in de tweede tranche (38 procent tegen 29 procent). Er is geen verschil in succes tussen het primair en voortgezet onderwijs. Over de slaagkans is een opmerking gemaakt tijdens de verdiepende groepsessie. Eén op de drie is volgens deze leraar hoog in verhouding tot de slaagkans bij wetenschappelijk onderzoek, waar dat vaak één op de acht is.

Tabel 2.7 Gemiddeld is één op de drie aanvragen voor LOF goedgekeurd

Cohort	Aantal ingediende voorstellen	Percentage goedgekeurd
Januari 2016	107	38%
April 2016	163	29%
Totaal	270	33%

Kenmerken van de aanvragers

Om zicht te krijgen op welke leraren LOF precies aantrekt, is via de enquête naar een aantal persoonskenmerken gevraagd, zoals geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Die kenmerken zijn gespecificeerd in Tabel 2.8, waarin onderscheid is gemaakt tussen leraren met een afgekeurd en goedgekeurd voorstel en tussen leraren uit het primair en voortgezet onderwijs.

LOF heeft ongeveer een even grote aantrekkingskracht op mannelijke als vrouwelijke leraren. Traditioneel werken de meeste vrouwen in het po en de meeste mannen in het vo. Dat komt ook terug in de LOF-aanvragen per sector. 68 procent van de aanvragers uit het primair onderwijs is vrouw. Onder de aanvragers uit het voortgezet onderwijs is dat 40 procent.

De gemiddelde leeftijd van een LOF-aanvrager is 41 jaar. De leraren uit het po zijn relatief iets jonger dan leraren uit het vo (39 jaar tegen 42 jaar). Ook dit verschil is niet statistisch significant.

Ongeveer twee derde van de aanvragers heeft een masteropleiding afgerond. Voor 60 procent van de leraren betreft dat een opleiding op universitair niveau en voor 40 procent een opleiding op hbo-niveau. Iets meer dan een kwart (27 procent) heeft een hbo-bachelordiploma.

De gemiddelde aanvrager werkt 0,8 fte. Leraren met een afgekeurde aanvraag werken relatief iets meer dan leraren met een goedgekeurde aanvraag (0,917 fte tegen 0,835 fte). Dit verschil is significant. Geen van de aanvragers is een startende leraar. De meesten werken al ruim tien jaar in het onderwijs.

De helft van de aanvragers uit het voortgezet onderwijs heeft een salaris binnen de LD-schaal, 40 procent in LC. Aanvragers uit het po vallen in LA en LB, respectievelijk 41 en 59 procent.

De schoolgrootte van de scholen waarin de aanvragers werken is gemiddeld circa 1.000 leerlingen. In het po is dat veel lager dan in het vo (357 tegen 1.266). Landelijk gezien is de gemiddelde schoolgrootte 224 leerlingen in het primair onderwijs (bao) en 1.500 leerlingen in het voortgezet onderwijs (alle schooltypen). In het primair onderwijs gaat het dus om leraren uit gemiddeld grotere scholen dan landelijk. Voor het voortgezet onderwijs geldt dat niet.

De aanvragers zijn volgens eigen zeggen erg betrokken bij schoolontwikkeling. Ze zijn vaak actief betrokken bij de ontwikkeling van (digitaal) lesmateriaal, het uitwisselen van kennis binnen de school en bij veranderingen/innovaties in het onderwijs. Daarnaast zeggen LOF-leraren zich goed bezig te houden met zelfontplooiing. Ze lezen vaak vakliteratuur, wisselen lesmateriaal uit met andere leraren en laten hun lessen graag bijwonen door anderen om feedback te krijgen. LOF-leraren zijn ook vaak betrokken (geweest) bij andere programma's gericht op vernieuwing of verbetering van het onderwijs, zoals Onderwijspioniers, Leerlabs en het doorbraakproject ICT.

Tabel 2.8 LOF-leraren hebben veel werkervaring en zijn actief betrokken bij schoolontwikkeling

	Goedgekeurd	Afgekeurd	PO	VO
Geslacht				
<i>Man</i>	62%	43%	32%	60%
<i>Vrouw</i>	38%	57%	68%	40%
Gemiddelde leeftijd	41,8	41,7	39,5	42,6
Opleidingsniveau				
<i>HBO-bachelor</i>	30%	25%	39%	23%
<i>HBO-master</i>	32%	44%	39%	38%
<i>WO-bachelor</i>	2%	4%	0%	4%
<i>WO-master</i>	30%	22%	18%	28%
<i>Gepromoveerd</i>	2%	3%	0%	4%
<i>Anders</i>	4%	2%	4%	3%
Gemiddelde omvang aanstelling	0,835	0,917	0,835	0,896
Gemiddeld aantal jaar werkervaring als leraar in ...				
... <i>het onderwijs</i>	17,3	16,3	14,9	17,5
... <i>huidige onderwijssector</i>	16,5	14,5	14,4	15,8
... <i>huidige schoolbestuur</i>	12,4	12,2	14,8	11,4
... <i>huidige school</i>	10,9	9,7	9,6	10,5
Salarisschaal				
<i>LA</i>	9%	13%	41%	0%
<i>LB</i>	26%	21%	59%	10%
<i>LC</i>	24%	32%	0%	39%
<i>LD</i>	41%	32%	0%	50%
<i>LE</i>	0%	2%	0%	1%
Gemiddelde schoolgrootte	1.033	1.003	357	1.266
Betrokkenheid bij schoolontwikkeling (% (zeer) mee eens)				
<i>Actief betrokken bij ontwikkeling van (digitaal) lesmateriaal</i>	85%	75%	68%	84%
<i>Actief betrokken bij het delen van kennis binnen de school</i>	96%	95%	96%	95%
<i>Actief betrokken bij veranderingen en/of innovaties in de school</i>	96%	95%	96%	95%
Mate van zelfontplooiing (% (zeer) mee eens)				
<i>Lezen van vakliteratuur</i>	89%	95%	100%	91%
<i>Lesmateriaal uitwisselen met collega's</i>	94%	93%	93%	93%
<i>Feedback op lessen door anderen</i>	77%	85%	75%	84%
Betrokken bij andere programma's gericht op vernieuwing/innovatie				
<i>Ja</i>	50%	64%	46%	62%
<i>Nee</i>	50%	36%	54%	38%
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	47	63	28	74

2.4 Conclusie

Leraren in het primair onderwijs doen vooralsnog veel minder vaak een LOF-aanvraag dan leraren in het voortgezet onderwijs (drie op de tien aanvragers werkt in het po). Dit zou kunnen komen doordat het primair onderwijs minder vaak in aanraking komt met het LOF via de Onderwijscoöperatie en er ook veel minder gebruikgemaakt wordt van het aanvraagontwikkelab dan in het voortgezet onderwijs. De slaagkans om gehonoreerd te worden is echter gelijk in het primair en voortgezet onderwijs.

Leraren met een afgekeurde aanvraag oordelen minder gunstig over de aanvraagprocedure dan leraren met een goedgekeurd voorstel. Zij komen via dezelfde bronnen in aanraking met LOF en maken naar eigen zeggen relatief vaak gebruik van het aanvraagontwikkellab van LOF. Onduidelijk is echter of ze ontevredener zijn door teleurstelling over de afwijzing of dat ze een andere procedure doorlopen die lager wordt gewaardeerd dan leraren met een goedgekeurde aanvraag.

Het aanvraagontwikkellab is erg nuttig voor het indienen van een LOF-voorstel: 82 procent van de leraren die een aanvraagontwikkellab hebben bijgewoond, heeft er profijt van gehad.

Leraren met een goedgekeurde aanvraag hebben over het algemeen minder moeite met het invullen van het aanvraagformulier dan leraren met een afgekeurde aanvraag. De begroting wordt door beide groepen leraren het moeilijkst gevonden. Het ontwikkelen van een digitale begrotingstool zou een oplossing kunnen bieden.

Leraren met een afgekeurde aanvraag doen vaak een hernieuwde aanvraag. De toelichting bij de afwijzing van het afgekeurde LOF-voorstel heeft bij een kleine meerderheid van de leraren (heel) erg geholpen bij het opnieuw indienen van een voorstel. Die toelichting gaat niet over de inhoud, terwijl leraren aangeven juist daar behoefte aan te hebben. Eén van de mogelijke verbeterpunten, aangedragen door leraren, is dan ook om de coach of een jurylid daar op te laten reflecteren.

Uit de groepssessie zijn een aantal algemene verbeterpunten naar voren gekomen met betrekking tot de aanvraag. Allereerst zou veel duidelijker moeten worden gecommuniceerd dat LOF primair gaat om het faciliteren van ontwikkeltijd voor leraren. Een aantal leraren gaf aan dat ze dit pas na een tijdje doorkregen, terwijl dit aspect gelijk duidelijk had moeten zijn. Daarnaast bestaat er behoefte om de beoordelingscriteria een prominentere plek te geven op de website dan nu het geval is. Een voorbeeld van een gehonoreerde aanvraag met daarbij een toelichting op waarom deze goedgekeurd is, zou hier uitkomst kunnen bieden. Een heel andere suggestie van leraren is om coaching aan te bieden bij het schrijven van een voorstel. Het beeld is dat leraren vaak bruisen van goede ideeën, maar moeite hebben om die goed op papier te krijgen.

3 Begeleiding door het LOF

Het LOF wordt door leraren beoordeeld met gemiddeld een zeven op algehele begeleiding en ondersteuning. De verschillende Lerarenlabs worden ervaren als inspirerend en enthousiasmerend en bereikt daarmee precies het doel van LOF. Leraren zien vooral verbetermogelijkheden in de matching van LOF-leraren binnen de kleinere werkgroepen.

Wanneer een aanvraag wordt gehonoreerd door de lerarenjury ontvangt een leraar een jaar lang begeleiding vanuit het LOF. Die begeleiding bestaat uit drie verplichte Lerarenlabs (A, B en C), facultatieve regionale Open Lerarenlabs en coaching in kleine groepjes door een ervaren coachteam bestaande uit leraren. De Lerarenlabs zijn leerbijeenkomsten waarop alle deelnemers aan het LOF samenkomen om van en met elkaar te leren. De labs vormen een springplank die ervoor zorgt dat de initiatieven en de eigen ontwikkeling in een versnelling komen. Ze bestaan uit een centraal ochtendprogramma en een middagprogramma waarin er in kleinere werkgroepen (expeditieteams) onder begeleiding van een coach kennis wordt uitgewisseld. Ten tijde van deze procesevaluatie hadden Lerarenlab A en Lerarenlab B reeds plaatsgevonden voor de eerste twee tranches van LOF. Tijdens de Open Lerarenlabs ontmoeten collega-deelnemers en coaches elkaar en staan de vragen van LOF-leraren die op eigen initiatief zijn ingebracht centraal. Tot aan de procesevaluatie zijn er drie mogelijkheden geweest voor het bijwonen van een Open lab.

3.1 Beoordeling van de verschillende begeleidingsvormen

Beoordeling van Lerarenlab A

Tijdens Lerarenlab A wordt met verschillende werkvormen gewerkt. Die werkvormen worden kort toegelicht in Box 1. Aan de 43 leraren die Lerarenlab A hebben bijgewoond is gevraagd om de werkvormen te rangschikken op volgorde waarin ze hen hebben geholpen bij het verder op weg helpen met hun LOF-project. Hierbij is de meest nuttige werkvorm op nummer één geplaatst en de minst nuttige werkvorm op nummer zes. De uitkomst van de rangschikking is weergegeven in Tabel 3.1.

Tabel 3.1 Beoordeling van het nut van werkvormen verschilt tussen de eerste en tweede tranche van LOF (percentage dat als meest nuttig wordt beoordeeld door leraren)

Werkvormen tijdens Lerarenlab A	Cohort januari 2016		Cohort april 2016	
	Gemiddelde rangschikking	% nr. 1	Gemiddelde rangschikking	% nr. 1
Mini-lecture	Nr. 3 (score=3,3)	14%	Nr. 5 (score=4,7)	9%
Speeddate	Nr. 5 (score=3,4)	5%	Nr. 3 (score=3,0)	0%
Pitch	Nr. 4 (score=3,3)	33%	Nr. 1 (score=1,8)	45%
Marktplaats	Nr. 6 (score=4,4)	10%	Nr. 6 (score=5,0)	9%
Rich picture	Nr. 1 (score=3,1)	5%	Nr. 2 (score=2,8)	36%
Ontwikkelcanvas	Nr. 2 (score=3,2)	33%	Nr. 4 (score=3,2)	18%

* Gemiddelde rangschikking is het gemiddelde van alle leraren. De werkvorm met het laagste gemiddelde wordt als meest nuttig gezien. Er is ook gekeken naar het aandeel van de leraren die een werkvorm op nummer één hebben geplaatst.

Er is een duidelijk verschil in de uitkomst van de rangschikking van de werkvormen tussen beide tranches leraren. De *rich picture* eindigt op de eerste plek bij de leraren uit de eerste tranche. Bij de leraren uit de tweede tranche is dat de *pitch*. Opvallend is dat de gemiddelde scores van de werkvormen dicht bij elkaar liggen bij de leraren in de eerste tranche dan bij de leraren uit de tweede tranche. Dit zou kunnen komen doordat de tweede tranche langer heeft kunnen ervaren wat de verschillende werkvormen voor hen heeft betekend of doordat ze dezelfde werkvormen nog een keer hebben ervaren in Lerarenlab B. Alle 18 leraren uit de tweede tranche hebben namelijk zowel deelgenomen aan Lerarenlab A als aan Lerarenlab B.

Beide cohorten zijn het eens over de werkvorm met de minst toegevoegde waarde op hun innovatieproces, namelijk de *marktplaats*. Bij de eerste tranche springt deze werkvorm er echt uit, omdat de gemiddelde score relatief veel afwijkt van de andere werkvormen. Bij de tweede tranche is het verschil ten opzichte van de overige werkvormen minder groot.

Naast de ranking van de verschillende werkvormen, hebben de leraren ook aangegeven waarom ze een bepaalde werkvorm op nummer één of op nummer zes hebben geplaatst. Omdat bijna alle werkvormen zowel op nummer één als op nummer zes zijn geplaatst, zijn de redenen daarvoor op individueel niveau weergegeven in Bijlage C.

Het werken in expeditieteams tijdens Lerarenlab A heeft voor twee derde van de leraren iets opgeleverd voor het LOF-project waarmee ze bezig zijn. Dit betreft vooral meer duidelijkheid over en enthousiasme voor het eigen project, doordat anderen kritische vragen stellen. Voor de andere derde van de leraren heeft het werken in expeditieteams niets noemenswaardig opgeleverd voor hun LOF-project. Zij vonden vooral dat er te grote verschillen waren tussen de projecten binnen een expeditieteam. Alle individuele redenen voor de positieve en negatieve opbrengst van het werken in expeditieteams tijdens Lerarenlab A zijn opgenomen in Bijlage C.

In de algemene opmerkingen met betrekking tot Lerarenlab A zijn veel positieve reacties terechtgekomen. Veel leraren vonden het een enthousiasmerende, inspirerende en interessante dag. Er zijn echter ook verbeterpunten aangegeven, waaronder het beter matchen van de expeditieteams op inhoud in plaats van op regio.

Box 1 Omschrijving van de verschillende werkvormen tijdens de Lerarenlabs

Werkvorm	Inhoud	Lerarenlab
Mini-lecture	Openingsverhaal van een vernieuwende leraar	A, B
Speeddate	Snel collega's ontmoeten uit de hele groep i.p.v. alleen uit de kleine werkgroepen	A, B
Pitch	Kort en krachtig overbrengen waar het LOF-project voor staat	A, B
Rich picture	Visualisatie van de missie en alle stakeholders daar omheen	A
Marktplaats	Bij elkaar brengen van vraag en antwoord	A, B
Fish bowl	Gesprek met afwisselend leraren en leidinggevenden in een binnen- en buitenring	B
Ontwikkelcanvas	Overzicht van belangrijke ontwikkelvragen	A, B

Beoordeling van Lerarenlab B

De beoordeling van Lerarenlab B is in de enquête op ongeveer dezelfde manier vormgegeven als die van Lerarenlab A. Allereerst is gevraagd om de werkvormen te rangschikken en een toelichting te geven waarom een bepaalde werkvorm op de eerste of de zesde plek eindigt. De meeste werkvormen in Lerarenlab B zijn ook al gebruikt in Lerarenlab A. De enige nieuwe werkvorm is de *fish bowl*.

Op basis van de mening van 18 leraren uit de eerste tranche van LOF die Lerarenlab B hebben bijgewoond, blijkt dat de *marktplaats* wederom op de laatste plek eindigt. De *fish bowl* daarentegen helpt hen het meest bij de verdere uitvoering en ontwikkeling van hun LOF-project. Dit zou kunnen liggen aan het feit dat deze werkvorm als enige nieuw was ten opzichte van Lerarenlab A en hun leidinggevende er onderdeel van uitmaakte. Een leraar geeft de volgende motivatie:

"Ik kreeg een heel helder beeld van hoe de rector van mijn school tegen het initiatief aankijkt. Goed en leuk om dat te horen en te weten. Ook eens heel goed om over je te horen spreken zonder dat je je ermee kunt bemoeien."

Tabel 3.2 Fish bowl meest gewaardeerd tijdens Lerarenlab B

Werkvormen tijdens Lerarenlab B	Gemiddelde rangschikking	% nr. 1
Mini-lecture	Nr. 5 (score=3,62)	6%
Speeddate	Nr. 2 (score=3,00)	22%
Pitch	Nr. 4 (score=3,54)	11%
Marktplaats	Nr. 6 (score=4,69)	11%
Fish bowl	Nr. 1 (score=2,69)	28%
Ontwikkelcanvas	Nr. 3 (score=3,46)	17%

* Gemiddelde rangschikking is het gemiddelde van alle leraren. De werkvorm met het laagste gemiddelde wordt als meest nuttig gezien. Er is ook gekeken naar het aandeel van de leraren die een werkvorm op nummer één hebben geplaatst.

Een volledig overzicht van waarom werkvormen op de eerste of de zesde plek zijn geplaatst is te vinden in Bijlage D.

De toegevoegde waarde van de *fish bowl* komt ook tot uitdrukking in de beoordeling van leraren over de aanwezigheid van hun leidinggevende tijdens Lerarenlab B. De overgrote meerderheid van de leraren vond het nuttig dat hun leidinggevende erbij was, zie Tabel 3.3. Twee kanttekeningen

van leraren hierover zijn dat er weinig leidinggevendenden zijn op komen dagen en dat de groep te groot was voor de beschikbare ruimte door de aanwezigheid van leidinggevendenden.

Tabel 3.3 Meerderheid vindt aanwezigheid van leidinggevende tijdens Lerarenlab B nuttig

Nut van aanwezigheid leidinggevende tijdens Lerarenlab B	
1 = Helemaal niet nuttig	11%
2	17%
3	11%
4	28%
5 = Zeer nuttig	33%
Gemiddeld cijfer op 5-puntschaal	3,6
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	<i>18</i>

Beoordeling van de Open Lerarenlabs

Elf leraren hebben deelgenomen aan een Open Lerarenlab. Het merendeel daarvan (9) heeft één Open lab bijgewoond, de andere twee respectievelijk twee en drie. Tijdens de Open labs staan specifieke vragen van leraren centraal. De inhoud van het lab is dus afhankelijk van de vragen die leraren hebben en tijdens het lab aanwezig zijn. Een leraar gaf in de enquête hierover aan dat hij niet kwam met eigen vragen, maar kwam om te luisteren naar de vragen van anderen. Ook daarvoor kan het Open lerarenlab benut worden. Van de leraren die wel met een specifieke vraag naar het Open lerarenlab kwamen, gaf circa de helft aan (zeer) tevreden te zijn over de manier waarop hun specifieke vragen aan bod zijn gekomen tijdens het lab. Ook vonden zij de kennisuitwisseling en feedback rondom hun eigen vragen nuttig tot zeer nuttig.

Het Open Lerarenlab biedt de mogelijkheid om collega-leraren mee te nemen die betrokken zijn bij LOF. Eén van de elf leraren die hebben deelgenomen aan een Open lerarenlab heeft daar gebruik van gemaakt. Die leraar vond het zeer nuttig dat zijn collega erbij was.

Op basis van de algemene opmerkingen blijkt dat leraren het concept van de Open Lerarenlabs erg waarderen. Een leraar noemt ze zelfs “fantastisch”. Gewaardeerd wordt de agenda-invulling ter plekke en de open en toegankelijke opzet. Het feit dat het niet verplicht is om deel te nemen spreekt ook aan. De andere verplichte Lerarenlabs zouden op dezelfde manier georganiseerd mogen worden volgens enkelen.

Beoordeling van de coach

Een kleine meerderheid van de leraren (55 procent) vindt de coach (zeer) nuttig. De precieze formuleringen van leraren waarom ze dat vinden verschilt (zie Bijlage E voor een compleet overzicht), maar bevat wel een algemene lijn. Leraren kunnen terecht bij hun coach met hun vragen en die reflecteert daarop zonder direct te sturen. Het wordt dus duidelijk gewaardeerd dat er iemand klaarstaat op momenten dat er behoefte is aan reflectie. Er is echter ook een groep leraren die de coach helemaal niet nuttig vindt. Dit betreft een kwart van het totaal. Ook binnen deze groep leraren verschilt de precieze onderbouwing daarvan (zie Bijlage E), maar komt kort samengevat neer op het oordeel dat de coach geen inhoudelijke tips geeft, niet deskundig genoeg zou zijn en weinig aanvult.

Er zijn diverse suggesties gedaan voor het verbeteren van de rol van de coach (zie wederom Bijlage E). Dominant daarin is dat leraren verwachten dat coaches ook inhoudelijk reflecteren op de LOF-projecten. De rol die de coaches vanuit het LOF hebben meegekregen is echter niet inhoudelijk maar procesgericht, hetgeen soms teleurstelling veroorzaakt bij leraren of het gevoel dat het niets bijdraagt. Een inhoudelijke match tussen de coach en het project wordt dan ook gemist door leraren.

Beoordeling algehele begeleiding en ondersteuning vanuit LOF

Naast alle individuele begeleidingsvormen hebben leraren ook een oordeel gegeven over de algehele begeleiding en ondersteuning vanuit LOF. Dat oordeel is gegeven in de vorm van een rapportcijfer en komt gemiddeld uit op een zeven. Dit gemiddelde verschilt nauwelijks tussen beide cohorten, zie Tabel 3.4. Wel is te zien dat de meeste leraren (55 procent) van het cohort januari 2016 een zeven geeft en dat dit bij het cohort van april 2016 een acht is (44 procent).

Tabel 3.4 LOF scoort gemiddeld een zeven op algehele begeleiding

Rapportcijfer voor algehele begeleiding vanuit LOF	Cohort januari 2016	Cohort april 2016
Cijfer 1	0	0
Cijfer 2	0	0
Cijfer 3	0	1
Cijfer 4	1	0
Cijfer 5	1	2
Cijfer 6	2	4
Cijfer 7	12	4
Cijfer 8	3	11
Cijfer 9	3	3
Cijfer 10	0	0
Gemiddeld rapportcijfer	7,1	7,2
<i>Aantal gerespondeerde leraren</i>	22	25

3.2 Conclusie

De algehele begeleiding vanuit LOF wordt als goed beoordeeld. Uitgedrukt in een rapportcijfer geven de LOF-leraren gemiddeld een zeven. De meeste leraren uit het cohort van januari 2016 geven een zeven. Bij het cohort van april 2016 is dat een acht.

Leraren zijn ook meer specifiek gevraagd naar hun oordeel over de verschillende Lerarenlabs en de coach. Het concept van de Open Lerarenlabs wordt erg gewaardeerd. De verplichting om deel te nemen aan de Lerarenlabs wordt minder gewaardeerd. Binnen de Lerarenlabs zijn de werkvormen *rich picture* en *fish bowl* favoriet. De werkvorm *marktplaats*, het bij elkaar brengen van vraag en antwoord, ondersteunen leraren het minst bij het verder op weg helpen van de LOF-projecten.

De enquête en de verdiepende focusgroep met LOF-leraren dragen een aantal verbeteringen aan in de invulling en vormgeving van de Lerarenlabs. Er komt herhaaldelijk naar voren dat leraren binnen expeditieteams beter aan elkaar gematcht kunnen worden. Eén van de suggesties is om dat te doen op inhoudelijke basis in plaats van op basis van regio's. Matching op thema, vakgebied of

op hoe ver een leraar is in het proces, sluit beter aan bij de behoefte van de LOF-leraren. Leraren zelf groepen laten vormen of ervaren en minder ervaren leraren aan elkaar koppelen is een andere suggestie om tot een betere match te komen. Het loslaten van de vaste indeling van de expeditie-teams gedurende de gehele begeleiding is ook een optie. Een ander aspect van de Lerarenlabs waar leraren verbetermogelijkheden zien, is de locatie en de duur van de Lerarenlabs. De locaties zijn tot nu toe steeds gekozen in het noorden van het land. Voor degenen die uit het zuiden komen is dat steeds een eind reizen. Met betrekking tot de duur is naar voren gekomen dat het middagprogramma vrij lang is in verhouding tot het ochtendprogramma. Een middagpauze inbouwen of het verkorten van het middagprogramma zou een oplossing bieden. Daarnaast geeft een aantal leraren aan dat de coaching niet altijd even goed aansluit bij de leerbehoeften. Differentiatie in de begeleiding door af te stemmen in welke mate er behoefte is aan coaching, zou dit kunnen verbeteren.

4 Conclusie en aanbevelingen voor een nog beter LOF

Op basis van deze evaluatie kan worden geconcludeerd dat het LOF procesmatig goed verloopt. Toch zijn er mogelijkheden om nog beter aan te sluiten bij de behoeften van leraren.

Door middel van een procesevaluatie van LOF is via leraren inzicht verkregen in de beleving en beoordeling van zaken rondom de aanvraagprocedure en de verschillende begeleidingsvormen die leraren aangeboden krijgen gedurende het eerste LOF-jaar. Leraren ervaren de informatievoorziening over LOF en de aanvraagprocedure als goed, maar zien mogelijkheden om dit nog beter aan te laten sluiten bij de behoeften van leraren. In de informatievoorziening zou duidelijker moeten worden opgenomen dat LOF ontwikkeltijd voor leraren faciliteert. Ook zou meer duidelijkheid moeten worden verschaft over de precieze beoordelingscriteria en moet de informatie daarover een prominentere plek krijgen binnen de informatievoorziening over LOF. Dit zou volgens leraren bijvoorbeeld kunnen worden vormgegeven door middel van het plaatsen van een gehonoreerd voorstel op de website met daarbij een toelichting waarom dit voorstel is goedgekeurd. Het aanvraagformulier zou op het punt van de begroting volgens hen kunnen worden verbeterd door het ontwikkelen van een digitale begrotingstool. Een andere suggestie van leraren is om hen beter te ondersteunen bij de aanvraag door het bieden van coaching bij het schrijven van de aanvraag. Leraren hebben naar eigen zeggen vaak goede ideeën, maar krijgen die vaak moeilijk goed op papier.

De algehele begeleiding vanuit LOF wordt beoordeeld met een zeven als gemiddeld rapportcijfer. Vooral de Open Lerarenlabs worden erg gewaardeerd. Bij de verplichte Lerarenlabs A en B zien leraren wel mogelijkheden tot verbetering. Daarbij staan de begrippen differentiatie en maatwerk centraal. De matching van leraren binnen de expeditieteams en de bijbehorende coaches kan beter. Momenteel wordt er gematcht op basis van regio. Er is bij leraren duidelijk behoefte aan inhoudelijke matching, bijvoorbeeld op thema of op vakgebied. Het loslaten van de vaste indeling van de expeditieteams is ook een mogelijkheid om meer leeropbrengsten te genereren. Andere aspecten van de Lerarenlabs waar leraren verbetermogelijkheden zien, zijn de locatie en de duur. Qua locatie wordt er volgens de betrokken leraren te vaak gekozen voor het noorden in plaats van het midden van het land. Qua duur wordt het middagprogramma vaak als te lang ervaren. Dit kan worden opgelost door een middagpauze in te lassen.

Op basis van de uitkomsten van de procesevaluatie kunnen de volgende zeven aanbevelingen worden geformuleerd. De eerste vier aanbevelingen komen direct voort uit de resultaten van de procesevaluatie en betreffen vooral suggesties en bevindingen van henzelf. De laatste drie aanbevelingen zijn geformuleerd vanuit het perspectief van de onderzoekers die de procesevaluatie hebben uitgevoerd.

Aanbeveling 1: Neem meer persoonskenmerken op in het LOF-aanvraagformulier voor het verkrijgen van een completer beeld van de aangetrokken leraren

Eén van de doelen van deze procesevaluatie is om een beeld te krijgen van het type leraren dat het LOF aantrekt. Hiervoor is in de enquête gevraagd naar een aantal persoonskenmerken van de aanvragers, zoals leeftijd, geslacht en aantal jaar werkzaam in het onderwijs. Ondanks dat een groot deel van de aanvragers heeft meegewerkt aan de enquête, biedt dit geen volledig beeld. Het is daarom aan te raden om het aanvraagformulier uit te breiden met een aantal persoonskenmerken (zoals hierboven vermeld), waarmee een vollediger beeld wordt verkregen van de leraren die het LOF aantrekt. Zo kan bijvoorbeeld worden vastgesteld hoe de verhouding is tussen mannelijke en vrouwelijke leraren, tussen relatief jonge en oude leraren en tussen beginnende en meer ervaren leraren. Op basis van deze informatie kan eventueel ook worden gekeken of er verschillen in persoonskenmerken zijn tussen leraren met goedgekeurde en afgekeurde projecten.

Aanbeveling 2: Bied leraren meer ondersteuning bij het uitschrijven van hun LOF-voorstel

Uit de verdiepende groepsessie met leraren kwam naar voren dat leraren vaak bruisen van goede ideeën om het onderwijs te verbeteren, maar moeite hebben om dat op papier te krijgen. Leraren ervaren dat vaak als struikelblok voor het kunnen indienen van een LOF-aanvraag. Coaching op het schrijven van een goed voorstel zou dat struikelblok mogelijk tegen kunnen gaan. In de enquête is ook een suggestie naar voren gekomen om leraren de mogelijkheid te geven hun voorstel persoonlijk te motiveren via een mondelinge toelichting tijdens de selectieprocedure.

Aanbeveling 3: Creëer meer bekendheid van het LOF in het primair onderwijs

LOF heeft in de eerste twee tranches een grotere aantrekkingskracht gehad op leraren in het voortgezet onderwijs dan op leraren in het primair onderwijs. Uit een inventarisatie van de bronnen waarmee leraren voor het eerst in contact komen met het LOF, komt naar voren dat de Onderwijscoöperatie leraren in het primair onderwijs nauwelijks bereikt (in de vorm van directe communicatie en via de aanvraagontwikkellabs). Dit is mogelijk een indicatie dat de Onderwijscoöperatie minder bekend en zichtbaar is voor het primair onderwijs. Om meer leraren uit het primair onderwijs aan te trekken, zou de Onderwijscoöperatie meer inspanningen kunnen verrichten op het gebied van informatieverstrekking voor deze onderwijssector. Er zijn hiertoe ook suggesties gedaan door leraren. Eén daarvan is een grotere informatievoorziening via de pabo's. Ook het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zou hier een rol in kunnen spelen.

Aanbeveling 4: Match leraren binnen expeditieteams op basis van inhoud in plaats van regio

Uit de enquête en de verdiepende groepsessie blijkt dat leraren een sterke behoefte hebben aan een andere samenstelling van de expeditieteams. Momenteel worden expeditieteams bij de start met LOF gevormd op basis van de regio waar leraren vandaan komen. Leraren zelf denken meer uit de expeditieteams te kunnen halen als deze worden samengesteld op basis van de inhoud van projecten. De match met de coaches zal naar verwachting dan ook beter zijn.

Aanbeveling 5: Leer evenveel van afgekeurde als goedgekeurde LOF-aanvragers voor het verbeteren van LOF

In de huidige procesevaluatie is ervoor gekozen om de verdiepende groepsessie te houden met leraren die een LOF-project mogen uitvoeren. Leraren waarvan het voorstel is afgewezen zijn hier

niet voor gevraagd, terwijl zij mogelijk net zo goed nuttige tips ter verbetering van het LOF kunnen geven.

Aanbeveling 6: Houd bij toekomstig onderzoek naar het LOF goed rekening met timing, doelgroepen en thema's

Het moment waarop onderzoek wordt verricht is cruciaal voor het verkrijgen van betrouwbare informatie. Het vragen naar een oordeel op een verkeerd moment kan de betrouwbaarheid van de beoordeling sterk beïnvloeden. Met behulp van deze procesevaluatie kan bijvoorbeeld niet worden achterhaald of leraren met een afgekeurde LOF-aanvraag minder gunstig oordelen over de beschikbaarheid van informatie over LOF dan leraren met een goedgekeurde LOF-aanvraag als gevolg van teleurstelling of door daadwerkelijk slechtere informatie-inwinning. Daarvoor had de enquête uitgezet moeten worden voorafgaand aan de beoordeling van de aanvraag. Iets soortgelijks speelt ook bij het evalueren van de Lerarenlabs. Lerarenlabs worden idealiter kort na het bijwonen van de Lerarenlabs geëvalueerd. Dat is nu op een veel later tijdstip gebeurd, waardoor andere ervaringen mee kunnen spelen bij de beoordeling van de Lerarenlabs. Het is daarom van belang om onderzoek goed te timen, rekening te houden met verschillende doelgroepen en de verschillende thema's die aan bod komen.

Aanbeveling 7: Benut de huidige LOF-leraren om tips aan anderen mee te geven

De LOF-leraren uit de eerste en tweede tranche zijn al een tijdje bezig met het uitvoeren van hun project. Ze zijn daarbij tegen zaken aangelopen waar zij van tevoren geen rekening mee hadden gehouden. Met die ervaring op zak is in de verdiepende groepsessie gevraagd om de wijze lessen die zij tot nu toe hebben geleerd en nuttig zijn voor collega-leraren te delen met anderen. Daaruit zijn de volgende tips naar voren gekomen:

- “Blijf focussen op waarom je het doet.”
- “Laat de school mee investeren.”
- “Trek samen op met je team/collega's (ren niet voor de troepen uit)”
- “Eerst zaaien (schrijven plan) dan plukken (uitvoeren).”
- “In principe is alles mogelijk.”
- “Betrek collega's, creëer gedeeld eigenaarschap.”
- “Niet klagen als iets niet gaat op je school zoals je 't zou willen, maar pak het aan en doe er iets aan!”
- “Laat je niet tegenhouden door twijfel aan jezelf”
- “Borg de verkregen tijd in de schoolorganisatie.”

Bijlage A Open antwoorden bij de beoordeling van de informatievoorziening

Missen van informatie:

- Bij het invullen van mijn eerste aanvraag wist ik niet goed wat de eisen waren op financieel vlak. Dit staat nergens beschreven. Pas bij mijn tweede aanvraag kwam een filmpje online met uitleg over de aanvraag en een aantal tips.
- Dat het Fonds is om leraren vrij te roosteren. Het stond erin, maar niet duidelijk genoeg naar mijn mening.
- Dat het LOF project al meteen in moest gaan. Ik had gehoopt/verwacht dat het pas komend schooljaar kon beginnen.
- De criteria waarop een aanvraag beoordeeld wordt hadden specifiekere gekund.
- De terminologie (jouw initiatief, bijvoorbeeld) maakt het niet gemakkelijk om te ontdekken wat nu de inhoudelijke criteria zijn om een idee goed te vinden en hoe je kunt ontdekken wat nu het criterium 'vernieuwend' inhoudt. Het is een subsidiekanaal, en laat dat duidelijk zijn. Met de selectie van initiatieven wordt best gestuurd, terwijl de professionele ontwikkeling van leraren voorop staat. Dat komt niet heel goed uit de verf, omdat het vooral lijkt te gaan om school- of organisatieontwikkeling.
- De voorwaarden en basis voor toekenning zijn niet duidelijk.
- De vragen die bij de vakken die ingevuld moeten worden zijn algemeen. Mijn aanvraag is afgekeurd omdat het te vaag was. Maar ik kon er geen meer woorden in kwijt.
- Duidelijk dat het echt van en voor docenten is.
- Duidelijke informatie over de voorwaarden waaraan een aanvraag moet voldoen. Het is al weer even geleden, maar achteraf denk ik dat ik daar niet van op de hoogte was.
- Duidelijkheid over welke zaken wel/niet opgenomen mogen worden in de aanvraag.
- Eisenpakket was niet geheel duidelijk bij de start.
- Het is een redelijk algemeen beeld wat er wordt geschetst. Niet duidelijk hoe het wordt beoordeeld, voorbeelden goedgekeurde aanvragen e.d.
- Het is niet per se helder hoe de aanvraag uitgewerkt / onderbouwd zou moeten zijn.
- Het werd mij pas achteraf duidelijk waar het LOF op let bij het behandelen van de aanvragen.
- Hoe de aanvraag opgebouwd diende te worden inzake de kostenverdeling. Hierbij lettende op verantwoorde uren en materieel.
- Hoe onderbouwd het plan moet zijn, ook de financiële kant was onduidelijk
- Ik had graag nog iets explicieter geweten waar het LOF wel/niet voor bedoeld is. In mijn eerste aanvraag stond de ontwikkeling van leerkrachten te weinig centraal en hoewel het belang wel ergens stond, had ik dat toch onvoldoende op de radar tijdens het invullen.
- Ik had niet voldoende in de gaten dat het vooral voor het hele onderwijsveld van belang moest zijn.
- Informatie over de samenhang tussen het aangevraagde bedrag en de kans dat de aanvraag zou worden gehonoreerd.
- Kan ook aan mijn voorbereiding hebben gelegen, maar de tips die ik kreeg bij mijn afwijzing waren best handig geweest als ik die vóór het indienen had gekregen.

- Met name het inzicht om de aanvraag toe te spitsen op het leren van de leraren en dat onderwijsvernieuwing daarvoor het middel is.
- Na doorklikken was het te vinden.
- Niet voor alle dagen was het dagprogramma duidelijk online te vinden en/of doorgemailed
- Randvoorwaarden waren in het begin niet duidelijk.
- Specifieke informatie pas later gevonden-
- Waaraan moet de aanvraag voldoen? Mag je meerdere projecten aanvragen? Welke criteria gelden er voor de aanvragen?
- Wat de exacte criteria zijn. Was vooral heel algemeen waardoor het gissen is wat de jury wil weten.

Bijlage B Open antwoorden bij de beoordeling van de aanvraagprocedure

Suggesties voor hulp bij een herhaalde aanvraag:

- Bij het opnieuw indienen heb ik de eerste versie aangepast. Het zou fijn zijn als de oude versie aan te passen is. Scheelt veel werk.
- Coach gaf aan geen inhoudelijke feedback te kunnen geven omdat hij daarmee op de stoel van de jury ging zitten. Juist de inhoudelijke feedback zou prettig geweest zijn. Om dit te ondervangen zou een jurylid ingezet kunnen worden. Coach heeft toegezegd inhoudelijk te reageren op het aangepast voorstel maar gaf later aan hier geen tijd voor te hebben. Advies is: faciliteer de coaches zodanig dat ze voldoende tijd hebben en op vaste momenten beschikbaar kunnen zijn zodat hun werk beter planbaar is.
- Concreter hulp, alleen wat algemene opmerkingen van coach gekregen (die verder geen tijd had vanwege buitenlandse reis).
- De ondersteuning van de coach was zeer summier. Zij kon alleen om 20.00 uur... dan ben ik mijn kind naar bed aan het brengen. Vervolgens was conversatie via mail traag en niet heel helder.
- De ondersteuning van het LOF meenemen in de hernieuwde aanvraag. Dan kan de jury dit meenemen.
- De rol van de coach is denk ik zeer belangrijk. Belangrijker dan de bijeenkomst en zou dus een grotere rol moeten krijgen. Mits de coach goed is (en met twee aanvragen is gebleken dat de rol van de coach erg anders kan zijn).
- Duidelijker aangeven wat de reden van afwijzing is.
- Een persoonlijk gesprekje tijdens een leerlab waarbij men feedback geeft waar je iets aan hebt. En duidelijk aan kan geven wat de reden van afkeuren is.
- Het format is niet prettig om in te werken (je kan er niet kwijt wat je wil). Een gesprek naar aanleiding van je aanvraag zou bijdragen aan beter beeld van initiatief aan beide kanten. Een initiatief zoals opnieuw ingediend met een samenwerking tussen scholen is niet te realiseren in dit format, hoe innovatief het ook is. Er is geen ruimte voor creativiteit in dit format.
- Het is belangrijk dat er ruimte is om voorafgaand aan het indienen de mogelijkheid te hebben contact te zoeken met iemand die met kennis van de procedure en kleine lettertjes advies kan geven over de inhoud. Een aantal dingen was in de aanvraagformulieren én in de toelichting niet te vinden, terwijl dat wel harde eisen blijken. Bijvoorbeeld: het niet mogen opnemen van materiële investeringen ten behoeve van het initiatief.
- Het is handig om na te denken over het aantal uren dat je aanvraagt, omdat als er een vervanger gezocht wordt voor een langere periode (bijvoorbeeld om verschillende leerkrachten te ondersteunen in de school gedurende een schooljaar) dan moet deze ook doorbetaald worden in vakantieperiodes. Dit heeft consequenties voor het bedrag dat gereserveerd wordt in de formatie, indirect wordt er dan dus gevraagd dat het bestuur of de directie dit zelf aanvult als je alleen met je LOF-uren werkt.
- Het telefonisch gesprek was erg goed. Houd dat er in.
- Laat mensen de mogelijkheid geven het mondeling toe te lichten. Doordat de ruimte zo beperkt is mbt het aantal woorden wat je mag invullen, is het lastig om het goed uit leggen.

- Meer flexibiliteit. Wij dienen een voorstel in voor 4 scholen tegelijkertijd. Heeft ons veel tijd gekost om erachter te komen of dit toegestaan was...
- Ook de coach blijft erg abstract in reactie en kan moeilijk concreet benoemen wat er nodig is om het voorstel succesvol te laten zijn.
- Specifiekere informatie (alhoewel ik ook goed begrijp dat het niet mogelijk is i.v.m. de vele aanvragen.
- Te weinig ruimte om inhoudelijk erop in te gaan. verschil in achtergronden van deelnemers te groot waardoor doelen niet duidelijk werden.
- Vooral de coaches houden. Is erg fijn om met iemand te overleggen die er verstand van heeft.
- Zoals eerder vermeld vond ik dat de drie personen in kwestie (die de bijeenkomst leiden) zakelijker over mogen komen. Elkaar niet in de rede vallen, maar elkaar ondersteunen op een professionele manier. Ook werd de dag in groepsverband afgehandeld, terwijl meer interactie met de begeleiders gewenst was.

Bijlage C Open antwoorden bij de beoordeling van Lerarenlab A

Waarom mini-lecture op nummer 1 geplaatst?

- Erg inspirerend.
- Enthousiasme spatte ervan af; dat werkt erg motiverend.
- Per-Ivar hield een heel inspirerend verhaal en gebruikte metaforen die ik kon gebruiken om mijn verhaal ook beter uit te leggen.
- Inspirerend en duidelijke tips.

Waarom mini-lecture op nummer 6 geplaatst?

- Hoewel persoonlijke verhalen heel enthousiasmerend kunnen zijn, zijn de onderwerpen en aanpakken vaak zo persoonlijk en situatiegebonden dat ik er niet veel van kan meenemen.
- Ik vond dit ook interessant. Heel de dag eigenlijk. Maar dit gedeelte stond het meest ver af van mijn initiatief. Al was het ook interessant om de ervaring van een ander te horen.
- Was meer een introductie.
- Het was een leuke opening, maar liet mij niet nadenken over mijn eigen proces.
- Geen meerwaarde voor mij
- De mini-lectures vond ik weinig vernieuwend en weinig informatief/leerzaam.

Waarom speeddate op nummer 1 geplaatst?

- Je ziet veel mensen in korte tijd met een groot rendement.

Waarom speeddate op nummer 6 geplaatst?

- n.v.t.

Waarom pitch op nummer 1 geplaatst?

- Door de pitch en de vragen die daarna gesteld zijn, wordt je plan steeds concreter en duidelijker.
- De essentie helder kunnen brengen is zeer relevant.
- Kwamen scherpe vragen en goede aanvulling. Dat helpt in het denkproces.
- Ik moest iets op één zetten, dus dan maar de pitch die was nog wel interessant om te doen, net als het speeddaten. De rest vond ik onnodig en niet leerzaam.
- De pitch heeft mij erg geholpen om mijn eigen gedachten scherp te krijgen en mijn verhaal duidelijk en vol enthousiasme te vertellen.
- Deze werkvorm heeft mij het meest geholpen, omdat het me gedwongen heeft tot de kern van mijn interventie te komen en, omdat ik de pitch daadwerkelijk in heb gezet om collega's te overtuigen.
- Word door andere initiatieven ook enthousiast.
- Het kort maar krachtig onder woorden brengen was buitengewoon doeltreffend. Tevens was de ontmoeting met anderen zeer waardevol!
- Het hielp me om mijn idee verder af te bakenen tot de kern.
- Dit zorgt ervoor dat je zelf kritisch naar je eigen plan gaat kijken.

Waarom pitch op nummer 6 geplaatst?

- Pitch bracht mij weinig.
- Je hebt je eigen idee, maar een echt gesprek komt er niet van.
- Door de pitch heb ik helder, kort en bondig, waar het over gaat en wat ertoe doet in de uitvoering. In de uitvoering formuleer ik nu makkelijker in korte bewoordingen waar het proces om draait. Het stappenplan wordt zo overzichtelijker ten opzichte van het begin. Het pitchen had ik echter al onder de knie.

Waarom marktplaats op nummer 1 geplaatst?

- Ik had de vraag om op scholen te gaan kijken waar ze werken in units. Ik heb direct afspraken kunnen maken en ben ook meteen de volgende week op de Wittering gaan kijken.
- Hier haalde je concreet nuttige zaken op voor je project.

Waarom marktplaats op nummer 6 geplaatst?

- Ik had geen specifieke vraag voor de marktplaats en heb er dan ook niet aan deelgenomen.
- Dit heeft niets bruikbaar opgeleverd.
- Ging niet direct over eigen plan.
- Ik had geen hulpvraag.
- Daarvoor zit ik nog te vroeg in mijn project.
- Marktplaats; niet voor mij van belang.
- Duurde lang, kwam niet van de grond.
- Teveel verschillen, daardoor niet zo inspirerend.
- Ik vond de marktplaats erg passief. Een halen en brengen bord waar je de hele dag iets had kunnen zetten (bieden en vragen) met mogelijkheid tot contact had misschien wel meer gebracht.
- De vragen naar hulp waren heel specifiek. Ik kon helaas niet echt iemand helpen. Ik heb zelf geen vraag gesteld, omdat ik in deze fase niet echt tegen problemen oloop. Het project is al erg concreet.
- Werkt niet in zo'n grote groep.
- Was voor mij niet van toepassing.
- Vaak heel specifiek nuttig voor enkele personen, maar niet direct voor de rest van de groep.
- De groep was veel te groot en daardoor werkte de vorm niet.

Waarom rich picture op nummer 1 geplaatst?

- Vooral door het vragen stellen aan elkaar na het maken van het rich Picture.
- Daarmee kijk je naar alle facetten en met de ogen van een buitenstaander.
- De rich picture heeft gezorgd voor nog meer inzicht en overzicht op het geheel. En dus ook waar nog de gaten zitten. Het heeft me meteen geholpen om bètatec verder in de school uit te zetten.
- Omdat je een abstracte analyse maakt van je plan en de betrokkenen. Dat helpt om te zien waar je eventuele hobbels kunt verwachten.
- Anderen over de picture horen spreken gaf veel inzicht in de sterke en zwakke kanten van mijn plan.

Waarom rich picture op nummer 6 geplaatst?

- n.v.t.

Waarom ontwikkelcanvas op nummer 1 geplaatst?

- Je brengt je idee in beeld.
- Het ontwikkelcanvas gaf het overzicht van de stappen die ik wil nemen.
- Dit liet mij nog concreter nadenken over het wat, hoe, waarom van mijn project.
- Dit canvas dwingt je om je initiatief van alle kanten te bekijken.
- Geeft houvast.
- Het heeft mijn gedachten gestructureerd.
- Deze vragen zetten je aan het denken.
- Ontwikkelcanvas; in kaart brengen van de stappen die genomen moeten worden.

Waarom ontwikkelcanvas op nummer 6 geplaatst?

- Deze vorm hebben wij niet meer gedaan.
- Niet gebruikt, te weinig te maken met mijn proces.
- Minst aandacht aan besteed tijdens het lab en ervoor/erna.
- Ik kan helemaal niets met deze werkvorm.
- Tijdgebrek bij mezelf.
- Ik heb het ontwikkelcanvas voor mijzelf ingevuld. Ook dit heeft mij geholpen om mijn gedachten goed op een rijtje te krijgen. Hier is echter tijdens de twee lerarenlabs niets mee gedaan.

Heeft het werken in een expeditieteam tijdens Lerarenlab A u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?

Ja, namelijk ....

- Van mijn expeditiegroep heb ik feedback gekregen op mijn initiatief, welke ik mee terug genomen heb naar mijn team op school.
- Soms net een andere blik.
- De vragen van andere deelnemers hebben me geholpen om mijn initiatief aan te scherpen.
- Meer duidelijkheid omtrent de uitwerking van mijn idee.
- Door een kritische blik van anderen op mijn project en van mij op de projecten van anderen houd je jezelf scherp en voorkom je een blinde vlek.
- Tijdens het werken met de groep krijg je een spiegel voorgehouden, waardoor je je project helderder voor ogen krijgt.
- Feedback van collega's uit verschillende vakgebieden en niveaus.
- Nieuwe inzichten en nieuwe motivatie en energie.
- Het was goed om met collega's te spreken die net zo gedreven zijn.
- Je kijkt in de keuken van anderen. Je herkent en je ziet waar je sterke en zwakke plekken zijn.
- Uitwisselen van ideeën en mogelijke oplossingen voor hobbels. Ik vond de sessie met de rector erbij interessant, omdat ik daar goed kon zien hoe hij het initiatief naar buiten verwoord.
- Je krijgt antwoorden op vragen die spelen.
- Wederzijds enthousiasme wekt inspirerend, maar geeft verder geen verandering in mijn opzet.
- Contacten met verschillende andere docenten die aan interessante projecten werken.
- Nieuwe ideeën over mijn eigen initiatief en tips om verder te komen.
- Verdieping en verrijking
- De vragen die gesteld zijn en de ontmoeting met andere enthousiastelingen, maken mij ook enthousiast.

- Verdieping.
- Een kritisch blik en een goede start.
- Ervaringen delen en elkaar verder helpen. De coach werkt ook prettig.
- Scherp stellen welke obstakels genomen moeten worden.
- Samen sparren over de verschillende onderwerpen en je initiatief nog concreter verwoorden.
- Uitwisselen van successen en uitdagingen.
- Het heeft in discussie met de expeditieleden geleid tot het canvas scherper te formuleren.
- Meer bewustzijn.
- Nieuwe contacten.
- Inzicht in tekortkomingen van mijn plan (en hoe deze te verhelpen).
- Goede vragen werden er gesteld.
- Zien dat collega's met dezelfde vragen worstelen. Elkaar bruikbare feedback geven over de projecten.

Heeft het werken in een expeditieteam tijdens Lerarenlab A u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?

Ja, namelijk ....

- Veel tijd, weinig inhoud.
- Ik heb het lab vooral op mijn school - in dialoog – uitgezet, dus kom alleen voor de verplichting naar de expeditiegroep bijeenkomsten. De collega's daar zijn erg aardig, maar ik heb er niets aan.
- De thema's lopen te ver uiteen.
- Onze interventies waren zo verschillend van aard en de deelnemers bevonden zich in zulke verschillende fases van de implementatie van hun interventie, dat we erg weinig van elkaar konden leren.
- Ik heb geen andere inzichten gekregen.
- Te grote variatie aan projecten. Ik ben zelf al een aardig eind op weg met mijn project en heb v.w.b. mijn project behoefte aan professionals die te maken hebben met mijn project. En die zitten niet in de expeditiegroep. Overigens wel heel aardige mensen.
- Mijn idee was al duidelijk.
- Gaf mij weinig nieuwe inzichten
- Ik had van te voren het ontwikkelcanvas al ingevuld en uitgedacht.
- Heel verschillend en ik moet het toch grotendeels zelf doen. Kost alleen maar veel tijd.
- Voor mij was het hele plan al duidelijk en tijdens het lerarenlab waren we voor mijn gevoel vooral bezig met op papier zetten wat nou echt je plan is. Mijn plan is al helemaal uitgewerkt.
- De groep was veelal vo en ik was po. Te weinig herkenning.
- Onze plannen liepen best ver uit een en het bleef een beetje hangen op wat nog te doen en niet perse samen opdenken. Dat kwam ook omdat er twee in het groepje zitten die volgend jaar pas gaan starten en dat ik al aan een pilot ben begonnen.
- Weinig aan de gedeelde info gehad.

Algemene opmerkingen over Lerarenlab A

- Erg fijn en bijzonder om met zoveel geïnspireerde leerkrachten samen te zijn en ervaringen en enthousiasme uit te wisselen.

- Eten was echt fantastisch. Het helpt toch mee aan de sfeer van de dag. Geluid moet gewoon goed werken. Dat was nu niet het geval. Marktplaats zou ook gedaan kunnen worden op thema. Je gebruikt meerdere ruimtes, net als op marktplaats.
- Gebruik een werkvorm voor het 'koppelen' van docenten voor de speedpitch.
- Het speeddaten kan iets langer en de structuur moest duidelijker gemaakt worden. Dit gebeurde inderdaad bij lab B.
- Ik heb het als een zeer prettige dag ervaren. Het is mooi om een dag tussen enorm enthousiaste leerkrachten te zitten die allemaal hun eigen passie hebben. Erg motiverend!
- Ik vond de inleidende praatjes vlot en toegankelijk. Leuke presentator!
- Ik vond het heel inspirerend om met zovelen te zijn die iets vinden van onderwijs en er ook daadwerkelijk er iets mee doen. Ik ging vol energie naar huis met vele mogelijkheden in mijn hoofd.
- Ik zou bij de groepsindeling meer rekening houden met projecten, die dicht bij elkaar liggen. Deze kunnen elkaar ondersteunen en verrijken.
- Inhoud en duur zijn prima.
- Minder blijven steken in de vorm van de werkvormen. De deelnemers van te voren betrekken bij de invulling van het lab (wensen, vragen, ideeën etc.).
- Misschien differentiëren; mensen die al helemaal startklaar zijn en mensen die nog zoekende zijn naar hoe ze hun plan het beste kunnen vormgeven in aparte groepen plaatsen.
- Positieve impuls. Inspirerende bijeenkomst met veel afwisseling.
- Wel leuke mensen ontmoet.
- Zinnvolle bijeenkomst. Was erg kort.

Bijlage D Open antwoorden bij de beoordeling van Lerarenlab B

Waarom mini-lecture op nummer 1 geplaatst?

- Wederom inspirerend.

Waarom mini-lecture op nummer 6 geplaatst?

- n.v.t.

Waarom speeddate op nummer 1 geplaatst?

- Ik kreeg veel positieve reacties op de vorderingen die ik gemaakt had met mijn initiatief.
- Speeddate was het leukste onderdeel. Leuk om door collega's op zo'n enthousiasmerende manier te zien praten over iets dat hen echt beweegt.

Waarom speeddate op nummer 6 geplaatst?

- n.v.t.

Waarom pitch op nummer 1 geplaatst?

- Ook nu was het goed om mijn pitch stevig neer te zetten. Het zegt wel iets dat ik deze op 1 zet, want eigenlijk had het werken in de expeditiegroep wat mij betreft op 1 moeten staan.
- Hielp mij mijn initiatief nog beter onder woorden brengen. Netwerk uitbreiden.

Waarom pitch op nummer 6 geplaatst?

- n.v.t.

Waarom marktplaats op nummer 1 geplaatst?

- Inhoudelijk

Waarom marktplaats op nummer 6 geplaatst?

- Het idee dat er geopperd werd: ik ga foto's kijken met leerlingen en dan met hen praten over het gevoel dat dat bij hen oplevert en mijn vak ach...dat leren ze toch wel - daar ben ik het gewoon niet mee eens. Ik vond het een erg naïef idee en - hoewel best leuk gepresenteerd - niet sterk genoeg voor een centrale presentatie.
- De groep was veel te groot voor een plenaire marktplaats. Een volgende keer zou het beter zijn om de groep op te delen.
- Alleen nuttig voor enkele individuen, maar niet voor de rest van de groep.

Waarom fish bowl op nummer 1 geplaatst?

- Ik kreeg een heel helder beeld van hoe de rector van mijn school tegen het initiatief aankijkt. Goed en leuk om dat te horen en te weten. Ook eens heel goed om over je te horen spreken zonder dat je je ermee kunt bemoeien.
- Was goed.

- Leuk om alle schoolleiding bij elkaar te zien en spreken. Daarna het gesprek met de schoolleiding leverde erg veel op.
- Het hielp me mijn problemen te relativeren en keuzes te maken voor vervolgstappen.
- Het was verrassend hoe aanvullend de ideeën van de leidinggevendenden aansloten op de LOF-fers. Het inspirerende gesprek dat ontstond was tussen leidinggevendenden en de LOF-fers. Geweldig.

Waarom fish bowl op nummer 6 geplaatst?

- Het was jammer dat we niet met de nieuwe mensen konden spreken, ik had een paar mensen op mijn lijstje staan die ik graag had willen spreken tijdens de speeddate.

Waarom ontwikkelcanvas op nummer 1 geplaatst?

- Geeft houvast.
- Leert meer van elkaar en kun je ook dieper op de materie ingaan. Vooral ook hoe dat vanuit de leiding wordt gezien.

Waarom ontwikkelcanvas op nummer 6 geplaatst?

- Tijdgebrek
- Weinig toevoegen

Heeft het werken in een expeditieteam tijdens Lerarenlab B u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?

Ja, namelijk ....

- Aandacht voor kleine details van mijn project. Suggesties voor wat er nog meer zou kunnen.
- Samen praten over soortgelijke struikelblokken helpt om verder te komen.
- Positieve houding leidinggevende
- In gesprek met begeleider strategie ontwikkelt naar mededragers van mijn initiatief
- Goed om leidinggevendenden te horen spreken over de projecten van hun docenten. Ik heb ook veel geleerd van de manier waarop zij met de diverse mensen omgaan.
- Dat vo-leiding heel anders werkt dan op het po.
- Het verder uitdenken van de ideeën in de breedte van mijn initiatief. Dat is nu door de leidinggevende erkend als zinvol, nu zij weet wat er allemaal wordt besproken in het LOF.

Heeft het werken in een expeditieteam tijdens Lerarenlab B u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?

Nee, namelijk ....

- Mijn leidinggevende is compleet op de hoogte van mijn project.
- Buiten de labs geen contact mee gehad.

Algemene opmerkingen over Lerarenlab B

- Het lab stimuleert.
- Weer pitchten vond ik wat veel van het goede. Ik zou de indeling 's morgens veranderen. Is voor de groep die voor de tweede keer komt, wat teveel van hetzelfde.

Bijlage E Open antwoorden bij de beoordeling van de coach

Waarom de coach nuttig is:

- Fijn om een vraagbaak te hebben. Hij is goed bereikbaar en hulpvaardig.
- Aanspreekpunt buiten de eigen organisatie (onafhankelijk).
- Ik weet dat ik met iemand kan overleggen mocht ik onverhoopt op onverwachte problemen stuiten.
- Contact.
- Houdt de boel een beetje scherp en heeft een verbindende rol.
- Verbindende factor.
- Goed reflectief, niet sturend.
- Ze begeleidt me in het proces en zorgt dat het voorspoedig verloopt. Bijv. ze heeft me geholpen om ervoor te zorgen dat ik daadwerkelijk tijd inplan per week/maand om bezig te zijn.
- Een begeleider op dit voor mij nog onbekende gebied is zeker zinvol.
- Heeft goed geholpen met de vernieuwde aanvraag, stelt de goede vragen.
- Vraagbaak, klankbord.
- Het is fijn een stok achter de deur te hebben en iemand die kennis heeft van het traject.
- Vandaag een gesprek op de werkplek gehad. Het werkt verhelderend en zet zaken duidelijk op een rijtje.
- Het is goed om iemand te hebben waar je op terug kunt vallen.
- Ontzettend prettig om het idee te hebben dat er iemand is die met me meedenkt en me een open blik aanbiedt.
- Zij bewaakt het proces en je hebt altijd iemand om vragen aan te stellen.
- Mathijs heeft echt kennis van het onderwijs, is motiverend en makkelijk benaderbaar.
- De coach reflecteert op de werkwijze en aanpak. Wat kan beter en wat moet zeker blijven. Zij bevestigt wat ik zelf al dacht of benoemt verbeteringen.
- Structuur en helderheid bieden.
- Die zit me achter de broek.
- Wel: goede vragen stellen en proces begeleiden.
- Die houdt de boel scherp en een stok achter de deur.
- Fijn om te weten dat je iemand kunt benaderen als er problemen zijn. Bruikbare tips.
- Helpt mij kijken en nadenken over het klein houden van het idee.

Waarom de coach niet nuttig is:

- Weinig tot geen contact mee.
- De werksessies met de expeditiegroep heeft weinig tot geen rendement gehad. De coach wekt het gevoel in de groep dat wij ervaren docenten zijn die al erg ver zijn in ons initiatief. Dit zorgt voor een passieve houding bij expeditieleden.
- We hebben een hele aardige coach, ze doet ongelofelijk haar best. Maar het kost mij tijd en energie en levert niets op.
- De coach is zeer onzeker over zijn rol en biedt geen meerwaarde.
- Coach is op mijn vakgebied niet deskundig.

- De coach lijkt weinig expertise te hebben op het vlak van de implementatie van interventies en stelde niet of nauwelijks vragen die tot reflectie aanzetten.
- Weinig aanvulling.
- Mijn idee was vanaf het begin al zo duidelijk dat de stok achter de deur (als coach) voor mij niet echt nodig is.
- Moest veelal zijn papieren raadplegen.
- Nog weinig inhoudelijks aan gehad.

Suggesties voor verbetering van de rol van de coach:

- Meer tijd en weinig verstand van de inhoud.
- Daag de expeditieleden uit tot openheid en stel de juiste vragen zodat eenieder (en ik ook dus) zijn/haar succespunten, maar ook beren op de weg deelt. Zet effectieve werkvormen in tijdens de werksessies en houd je aan het opgezette programma.
- Tijdens de open lerarenlabs (als die straks ook als recept voor de verplichte labs genomen wordt, waar ik op hoop) dan kunnen coaches (maar dat mogen er heel veel minder zijn) als vraagbaak functioneren: voor diegenen die er behoefte aan hebben. Verder vind ik het concept van coaches betuttelend.
- De coach is niet geschikt. Het idee is prima, maar de coach kan de taak niet aan.
- De coach zou minder proactief kunnen zijn en ervan uit kunnen gaan dat ik contact met hem opneem als ik daar behoefte aan heb.
- Inhoudelijk kon de coach minder bijdragen aan mijn initiatief. Het zou misschien handig zijn als de coach een groot netwerk zou hebben (of meer toegang zou hebben tot het netwerk van de Onderwijscoöperatie), zodat hij/zij de deelnemers in contact kan brengen met anderen die met iets vergelijkbaars bezig zijn.
- Koppelen aan anderen die voor mij een gelijkwaardig project hebben uitgevoerd.
- Contact onderhouden met mij.
- Persoonlijk contact zoeken door middel van een bezoek of een telefoongesprek. Per mail is te afstandelijk.
- Iemand die meer weet van het onderwerp.
- Ik zou het fijn vinden als mijn coach mij zou kunnen helpen met het geven van praktische tips, adressen waar ik zou kunnen gaan kijken, personen die zich met mijn onderwerp bezig houden, kortom mij veel meer zou voeren met ideeën en mogelijkheden. Misschien vraag ik dan zaken die niet bij een coach passen, maar ik merk dat ik, nu het project op school loopt, naast mijn drukke baan en opleiding, zelf niet aan dit soort zaken toekom.
- Ik denk dat er meer gekeken moet worden naar de ervaring met onderwijsinnovaties van de aanvragers (met grotere projecten en onderwijsinnovatie). Het coachtraject moet meer op maat zijn.
- Meer inspelen op de individuele behoeftes van de deelnemer, die eerste dag was erg gericht op hetzelfde aanbod voor de hele groep.
- Meer als schakel tussen de deelnemers en de OC fungeren. OC zou haar rol dan meer kunnen uitbuiten door leraren te ondersteunen op het gebied van PR als er interessante ontwikkelingen zijn in het project.
- Verbindingen leggen met andere gelijkgestemde initiatieven. Uitwisselingen worden dan meer groepsdoorbrekend en kunnen door de coach gecoördineerd worden.
- Meer één op één ontmoetingen.
- Actiever in het mailcontact.

Bijlage F Vragenlijsten

Enquête LerarenOntwikkelfonds (LOF) – goedgekeurde aanvragen

Welkom bij de enquête in het kader van het LerarenOntwikkelfonds (LOF). Door middel van deze enquête proberen we te achterhalen hoe u het proces rondom uw LOF-initiatief tot nu toe ervaart. Deze informatie wordt benut om het proces waar mogelijk te verbeteren en beter aan te laten sluiten bij de behoeften van leraren. Uw medewerking wordt daarom erg op prijs gesteld.

Structuur van de vragenlijst:

De enquête bestaat uit vier onderdelen:

1. Bekendheid met LOF
2. Aanvraagprocedure/ontwikkeling LOF-voorstel
3. Begeleiding binnen LOF
4. School- en persoonskenmerken

Binnen ieder onderdeel stellen we u een aantal vragen. Het invullen van de enquête duurt naar schatting maximaal 15 minuten. Uw antwoorden worden vertrouwelijk en anoniem verwerkt en alleen voor dit onderzoek gebruikt.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Onderdeel 1: Bekendheid met LOF

1. Hoe heeft u voor het eerst over LOF gehoord? *Meerdere antwoorden mogelijk*
  - Via mijn school/schoolbestuur/leidinggevende
  - Via collega's
  - Via DUO
  - Via de Onderwijscoöperatie
  - Via het ministerie van OCW
  - Via de krant
  - Via een poster op school
  - Via social media, namelijk .....
  - Via internet, namelijk .....
  - Via een magazine, namelijk ...
  - Via een nieuwsbrief, namelijk ...
  - Anders, namelijk ...
2. Op welke manier heeft u nadere informatie ingewonnen over LOF? *Meerdere antwoorden mogelijk*
  - Via collega's
  - Via de Onderwijscoöperatie
  - Via de website van het LOF
  - Via het ministerie van OCW
  - Via internet, namelijk de website ....
  - Via het aanvraagontwikkellab van het LOF
  - Anders, namelijk .....

3. Hoe makkelijk of moeilijk vond u het om aan informatie over LOF te komen?
  - 1 = Heel moeilijk – 5 = Heel makkelijk, 5-punt Likertschaal
4. Miste u informatie?
  - 1 = Ja, zeer zeker – 5 = Nee, helemaal niet, 5-punt Likertschaal
5. Welke informatie miste u?

NB: Alleen invullen indien u informatie miste

  - open antwoord

Onderdeel 2: Aanvraagprocedure/ontwikkeling LOF-voorstel

6. In het kader van LOF zijn er aanvraagontwikkellabs georganiseerd. Heeft u daarvan gebruik gemaakt?
  - Ja
  - Nee → door naar vraag 10
7. In welke mate heeft het aanvraagontwikkellab u geholpen bij het indienen van een LOF-voorstel?
  - 1 = Helemaal niet geholpen – 5 = Heel erg geholpen, 5-punt Likertschaal
8. Kunt u toelichten hoe het aanvraagontwikkellab u wel/niet heeft geholpen?
  - Open antwoord
9. Heeft u suggesties voor verbeteringen van het aanvraagontwikkellab?
  - Open antwoord
10. Voor uw LOF-voorstel heeft u een aanvraagformulier moeten invullen dat bestond uit een aantal onderdelen. Kunt u per onderdeel aangeven hoe moeilijk of makkelijk u het vond om deze in te vullen?

(1 = zeer moeilijk - 5 = heel makkelijk, 5-puntschaal)

  - Beschrijven initiatief
  - Subsidiecriteria: bijdrage van het initiatief aan ontwikkeling en innovatie
  - Subsidiecriteria: bijdrage van het initiatief aan versterking van het leerproces en de beroepsgroep
  - Begroting
  - Begeleiden en netwerken
15. Per wanneer bent u ingestroomd in het LOF-programma?
  - Januari 2016 → door naar onderdeel 3
  - April 2016
16. Heeft u eerder een LOF-aanvraag ingediend die toen is afgewezen?
  - Ja
  - Nee → door naar onderdeel 3
17. Heeft de toelichting bij de afwijzing geholpen bij het opnieuw indienen van een voorstel?
  - 1 = Nee, helemaal niet – 5 = Ja, heel erg, 5-punt Likertschaal

18. Heeft u gebruik gemaakt van ondersteuning vanuit LOF voor het indienen van een nieuw voorstel (ondersteuning van een coach of de bijeenkomst voor alle afgekeurde LOF-voorstellen)?
- Ja
  - Nee
19. Heeft u suggesties voor verbeteringen van de ondersteuning vanuit LOF ten behoeve van het opnieuw indienen van een nieuw voorstel?
- Open antwoord

Onderdeel 3: Begeleiding binnen LOF

20. Aan welke Lerarenlabs heeft u tot nu toe deelgenomen? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Lerarenlab A
  - Lerarenlab B
  - Open Lerarenlabs
  - Geen → door naar vraag 48

Lerarenlab A

21. Hieronder treft u een opsomming van de verschillende werkvormen die tijdens Lerarenlab A aan bod zijn gekomen. Kunt u deze werkvormen in volgorde zetten waarin ze u verder op weg hebben geholpen met uw LOF-initiatief?
Doe dit door bij iedere werkvorm een getal tussen 1 en 6 te kiezen en ieder getal slechts één keer te gebruiken. Kiest u voor n.v.t. indien u een werkvorm niet kent.
(1 = *meest op weg geholpen* – 5 = *minst op weg geholpen*)
- Mini-lecture (openingsverhaal van een vernieuwende leraar)
  - Speeddate (snel collega's ontmoeten uit de hele groep ,i.p.v. alleen uit uw eigen expeditieteam)
  - Pitch (kort en kracht overbrengen van waar uw initiatief voor staat)
  - Marktplaats (bij elkaar brengen van vraag en antwoord)
  - Rich picture (visualisatie van uw missie en de stakeholders daaromheen)
  - Ontwikkelcanvas (overzicht van belangrijke ontwikkelvragen)
27. Kunt u een toelichting geven bij de werkvorm die u op nummer 1 heeft geplaatst? Waarom heeft juist die werkvorm u geholpen?
- Open antwoord
28. Kunt u een toelichting geven bij de werkvorm die u op nummer 6 heeft geplaatst? Waarom heeft die werkvorm u niet geholpen?
- Open antwoord
29. Heeft het werken in een expeditiegroep tijdens Lerarenlab A u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?
- Ja, namelijk ....
  - Nee, want .....
30. Wilt u nog iets kwijt over Lerarenlab A? Bijvoorbeeld wat u er goed vond of suggesties voor verbeteringen.
- Open antwoord

Lerarenlab B

31. Hieronder treft u een opsomming van de verschillende werkvormen die tijdens Lerarenlab B aan bod zijn gekomen. Kunt u deze werkvormen in volgorde zetten waarin ze u verder op weg hebben geholpen met uw LOF-initiatief?

Doe dit door bij iedere werkvorm een getal tussen 1 en 6 te kiezen en ieder getal slechts één keer te gebruiken. Kiest u voor n.v.t. indien u een werkvorm niet (her)kent.

(1 = meest op weg geholpen – 6 = minst op weg geholpen)

- Mini-lecture (openingsverhaal van een vernieuwende leraar)
- Speeddate (snel collega's ontmoeten uit de hele groep i.p.v. alleen uit uw eigen expeditieteam)
- Pitch (kort en krachtig overbrengen waar uw initiatief voor staat)
- Marktplaats (bij elkaar brengen van vraag en antwoord)
- Fish bowl (gesprek met afwisselend leraren en leidinggevendenden in binnen- en buitenring)
- Ontwikkelcanvas (overzicht van belangrijke ontwikkelvragen)

36. Kunt u een toelichting geven bij de werkvorm die u op nummer 1 heeft geplaatst? Waarom heeft juist die werkvorm u geholpen?

- Open antwoord

37. Kunt u een toelichting geven bij de werkvorm die u op nummer 6 heeft geplaatst? Waarom heeft die werkvorm u niet geholpen?

- Open antwoord

38. Hoe nuttig vond u de aanwezigheid van uw leidinggevende bij Lerarenlab B?

- 1 = Helemaal niet nuttig – 5 = Zeer nuttig, 5-punt Likertschaal

39. Heeft het werken in een expeditiegroep tijdens Lerarenlab B u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?

- Ja, namelijk ....
- Nee, want .....

40. Wilt u nog iets kwijt over Lerarenlab B? Bijvoorbeeld wat u goed vond of suggesties voor verbeteringen?

- Open antwoord

Open Lerarenlabs

41. Hoeveel open Lerarenlabs heeft u tot nu toe bijgewoond?

- 1 – 3

42. Hoe tevreden bent u over de manier waarop uw eigen vragen onderdeel zijn geweest van de open labs?

- 1 = Zeer ontevreden – 5 = Zeer tevreden, 5-punt Likertschaal

43. Hoe nuttig vond u de kennisuitwisseling en feedback omtrent uw eigen vragen?

- 1 = Helemaal niet nuttig - 5 = Zeer nuttig, 5-punt Likertschaal

44. Tijdens de open Lerarenlabs is het toegestaan om collega's mee te nemen die betrokken zijn bij uw LOF-initiatief. Heeft u daar gebruik van gemaakt?

- Ja
- Nee → door naar vraag 46

45. Hoe nuttig vond u het om collega's mee te nemen?
- 1 = Helemaal niet nuttig – 5 = Zeer nuttig, 5-punt Likertschaal
46. Heeft het werken in een expeditiegroep tijdens het open Lerarenlab u wat opgeleverd voor uw LOF-initiatief?
- Ja, namelijk ....
  - Nee, want ....
47. Wilt u nog iets kwijt over de open Lerarenlabs? Bijvoorbeeld wat u goed vond of suggesties voor verbeteringen?
- Open antwoord

Coach

48. Hoe nuttig vindt u de rol van uw coach?
- 1 = Helemaal niet nuttig – 5 = Zeer nuttig, 5-punt Likertschaal
49. Kunt u toelichten waarom u uw coach wel/niet nuttig vindt?
- Open antwoord
50. Heeft u suggesties voor verbeteringen van de rol die de coach voor u kan spelen?
- Open antwoord
51. Welke cijfer geeft u het geheel aan begeleiding en ondersteuning vanuit LOF?
- 1 - 10

Onderdeel 4: School- en persoonskenmerken

52. In welke onderwijssector bent u momenteel werkzaam?
- Primair onderwijs
  - Voortgezet onderwijs
53. Hoeveel leerlingen telt de school waarvoor u werkzaam bent?
- .... leerlingen
54. Sinds wanneer bent u werkzaam als leraar in ...?
(1949-2016)
- ... het onderwijs
  - ... de huidige onderwijssector
  - ... het huidige schoolbestuur
  - ... de huidige school
59. Wat is uw geslacht?
- Man
  - Vrouw
60. Wat is uw leeftijd?
- 16 – 67 jaar

61. Wat is uw hoogste opleidingsniveau?

- Hbo-bachelor
- Hbo-master
- Universiteit – bachelor
- Universiteit – master of doctoraal
- Gepromoveerd
- Anders, namelijk ...

62. Wat is de omvang van uw aanstelling?

NB: Hiermee bedoelen we uw formele aanstelling, dus exclusief de vervanging vanwege uw LOF-deelname.

- 0 – 1 FTE

63. Volgens welke salarisschaal wordt u betaald?

- Schaal LA
- Schaal LB
- Schaal LC
- Schaal LD
- Schaal LE

64. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen met betrekking tot uw betrokkenheid bij schoolontwikkeling?

(1 = helemaal mee oneens – 5 = helemaal mee eens, 5-punt Likertschaal)

- Ik ben actief betrokken bij de ontwikkeling van (digitaal) lesmateriaal
- Ik ben actief betrokken bij het delen van kennis binnen de school
- Ik ben actief betrokken bij veranderingen en/of innovaties in de school

67. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

(1 = helemaal mee oneens - 5 = helemaal mee eens, 5-punt Likertschaal)

- Ik lees vakliteratuur om kennis op te doen voor mijn werk
- Ik wissel lesmateriaal uit met andere docenten
- Ik laat mijn lessen graag bijwonen door anderen om feedback te krijgen

70. Bent u betrokken (geweest) bij andere programma's gericht op vernieuwing of verbetering van het onderwijs?

- Ja, namelijk via ....
- Nee

Tot slot

71. Heeft u naar aanleiding van deze vragenlijst nog opmerkingen?

- Open antwoord

Hiermee bent u aan het einde gekomen van de enquête. Wij danken u hartelijk voor uw deelname!

Enquête LerarenOntwikkelfonds (LOF) – afgekeurde aanvragen

Welkom bij de enquête in het kader van het LerarenOntwikkelfonds (LOF). Door middel van deze enquête proberen we te achterhalen hoe u het proces rondom uw LOF-aanvraag heeft ervaren. Deze informatie wordt benut om het proces waar mogelijk te verbeteren en beter aan te laten sluiten bij de behoeften van leraren. Uw medewerking wordt daarom erg op prijs gesteld.

Structuur van de vragenlijst:

De enquête bestaat uit vier onderdelen:

1. Bekendheid met LOF
2. Aanvraagprocedure/ontwikkeling LOF-voorstel
3. Afkeuring van uw aanvraag en eventueel vervolg
4. School- en persoonskenmerken

Binnen ieder onderdeel stellen we u een aantal vragen. Het invullen van de enquête duurt naar schatting maximaal 15 minuten. Uw antwoorden worden vertrouwelijk en anoniem verwerkt en alleen voor dit onderzoek gebruikt.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Onderdeel 1: Bekendheid met LOF

11. Hoe heeft u voor het eerst over LOF gehoord? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Via mijn school / schoolbestuur / leidinggevende
  - Via collega's
  - Via DUO
  - Via de Onderwijscoöperatie
  - Via het ministerie van OCW
  - Via een poster op school
  - Via de krant
  - Via social media, namelijk ...
  - Via internet, namelijk ...
  - Via een magazine, namelijk ...
  - Via een nieuwsbrief, namelijk ...
  - Anders, namelijk ...
12. Op welke manier heeft u nadere informatie ingewonnen over LOF? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Via collega's
  - Via de Onderwijscoöperatie
  - Via het ministerie van OCW
  - Via internet, namelijk de website ....
  - Anders, namelijk ....
13. Hoe gemakkelijk vond u het om aan informatie over LOF te komen?
- 1 = Heel moeilijk – 5 = Heel makkelijk, 5-punt Likertschaal
14. Miste u informatie?
- 1 = Ja, zeer zeker – 5 = Nee, helemaal niet, 5-punt Likertschaal

15. Welke informatie miste u?

NB: Alleen invullen indien u informatie miste.

- Open antwoord

Onderdeel 2: Aanvraagprocedure/ontwikkeling LOF-voorstel

16. In het kader van LOF zijn er aanvraagontwikkelings georganiseerd. Heeft u daarvan gebruik gemaakt?

- Ja
- Nee → door naar vraag 10

17. In welke mate heeft het aanvraagontwikkelings u geholpen bij het indienen van een LOF-voorstel?

- 1 = Helemaal niet geholpen – 5 = Heel erg geholpen, 5-punt Likertschaal

18. Kunt u toelichten waarom het aanvraagontwikkelings u wel/niet heeft geholpen?

- Open antwoord

19. Heeft u suggesties voor verbeteringen van het aanvraagontwikkelings?

- Open antwoord

20. Voor uw LOF-aanvraag heeft u een aanvraagformulier ingevuld dat bestond uit een aantal onderdelen. Kunt u per onderdeel aangeven hoe moeilijk u het vond om deze in te vullen? (1 = Zeer moeilijk - 5 = Erg makkelijk, 5-puntschaal)

- Beschrijven initiatief
- Bijdrage van het initiatief aan ontwikkeling en innovatie
- Bijdrage van het initiatief aan versterking van het leerproces en de beroepsgroep
- Begroting
- Begeleiden en netwerken

Onderdeel 3: Afkeuring van uw LOF-initiatief en eventueel vervolg

15. Is het voor u voldoende duidelijk waarom uw voorstel is afgekeurd?

- Ja, omdat ...
- Nee, omdat ....

16. Bent u van plan om in de toekomst opnieuw een LOF-aanvraag in te dienen?

- Ja, dat heb ik reeds gedaan per 9 mei 2016 → door naar vraag 19
- Ja, dat ga ik nog doen → door naar onderdeel 4
- Nee

17. Waarom bent u niet van plan om een nieuwe aanvraag in te dienen?

- Open antwoord

18. Gaat u uw plan voortzetten buiten LOF om?

- Ja, daar ben ik al mee bezig
- Ja, dat ga ik in de toekomst doen
- Nee

→ door naar onderdeel 4

19. Heeft de toelichting bij de afwijzing u geholpen bij het opnieuw indienen van een voorstel?

- 1 = Nee, helemaal niet – 5 = Ja, heel erg, 5-punt Likertschaal

20. Heeft u gebruik gemaakt van ondersteuning vanuit LOF voor het indienen van een nieuw voorstel (*ondersteuning van een coach, de bijeenkomst voor alle afgekeurde LOF-voorstellen of het aanvraagontwikkelab*)?

- Ja
- Nee

21. Heeft u suggesties voor verbeteringen van de ondersteuning vanuit LOF ten behoeve van het opnieuw indienen van een voorstel?

- Open antwoord

Onderdeel 4: School- en persoonskenmerken

22. In welke onderwijssector bent u momenteel werkzaam?

- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs

23. Hoeveel leerlingen telt de school(locatie) waarvoor u werkzaam bent?

- .... leerlingen

24. Sinds wanneer bent u werkzaam als leraar in ...?

(1949-2016)

- ... het onderwijs
- ... de huidige onderwijssector
- ... het huidige schoolbestuur
- ... de huidige school

28. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

29. Wat is uw leeftijd?

- 20 – 65 jaar

30. Wat is uw hoogste opleidingsniveau?

- Hbo-bachelor
- Hbo-master
- Universitaire bachelor
- Universitaire master of doctoraal
- Gepromoveerd
- Anders, namelijk ...

31. Wat is de omvang van uw aanstelling?

NB: Hiermee bedoelen we uw formele aanstelling, dus exclusief de vervanging vanwege uw LOF-deelname.

- 0 – 1 FTE

32. Volgens welke salarisschaal wordt u betaald?
- Schaal LA
  - Schaal LB
  - Schaal LC
  - Schaal LD
  - Schaal LE
33. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen met betrekking tot uw betrokkenheid bij schoolontwikkeling?
(1 = helemaal mee oneens - 5 = helemaal mee eens, 5-punt Likertschaal)
- Ik ben actief betrokken bij de ontwikkeling van (digitaal) lesmateriaal
  - Ik ben actief betrokken bij het delen van kennis binnen de school
  - Ik ben actief betrokken bij veranderingen en/of innovaties in de school
36. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?
(1 = helemaal mee oneens - 5 = helemaal mee eens, 5-punt Likertschaal)
- Ik lees vakliteratuur om kennis op te doen voor mijn werk
  - Ik wissel lesmateriaal uit met andere docenten
  - Ik laat mijn lessen graag bijwonen door anderen om feedback te krijgen
39. Bent u betrokken (geweest) bij andere programma's gericht op vernieuwing of verbetering van het onderwijs?
- Ja, namelijk via ...
  - Nee

Tot slot

40. Heeft u naar aanleiding van deze vragenlijst nog opmerkingen?
- Open antwoord

Hiermee bent u aan het einde gekomen van de enquête. Wij danken u hartelijk voor uw deelname!

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl